

Nr. 12

1923 a.

Eesti Graafika

Eesti Graafikakunsti kuukiri
ja Eesti Graafika- ja Raamatu-
kõitmisõstuse Ettevõtjate
Ühingu häälekandja

Toimetus ja talitus Tallinn, Pikk t. 2

SISUKORD.

	Lhk.		Lhk.
Nr. 1.			
Eessõna	1	Ratsionaalne töötamisviis (II j.)	45—49
Kuulutuste ladumine	2	Ühe trükikojaomaniku pärandus Riia linnas aastal 1762.	50—51
Trükkimine linoleumiga	3—4	Trükiseadus (vastu võet. 1. märtsil 1923.)	51—55
Trükitehnika oskussõnad	4	Trükitoode võistlus (komisjoni otsused)	55—56
Üks vana Baltimaa trükikoda 1683. a.	5	Trükk kalingori peale	57
Eesti marga nimetus	5—6	Kuulutused	57—60
Meie trükitoöstuse praegune seisukord	6—9	Nr. 4.	
(Trükitoösturite märgukiri rahaministrile)	6—9	Ladumasinatelt, masinaladujatest ja nende õpilastelt (II j.)	61—63
Tööolude ülevaade	9—10	Tulevased aktsidentsladujad	63—65
I Eesti trükitoösturite kongress	10—14	Ratsionaalne töötamisviis (III j.)	66—68
Trükitoöstuse kursused	14—15	Aktsidentsladu	69—70
Seltsielu	15	Kunst ja reklaam	70—73
Kaks kavandite võistlust	15	Trükitoetus Eestis	73—74
Kuulutused	15—20	Kartongi vastupidavaks tegemises	75
Nr. 2.			
Ratsionaalne töötamisviis	21—23	Kuulutused	75—76
Kaubanduslised trükised	23—25	Nr. 5.	
Reklaamitähendus praeguses kaubanduses	25—28	Ladumasinatelt, masinaladujatest ja nende õpilastelt (III j.)	77—79
svaheline trükitoösturite kongress Göteborgis (Rootsimaal)	28—29	Ratsionaalne töötamisviis (IV j.)	79—87
Tööolude ülevaade	29—30	Suurtähtede ladu	87—88
Tallinna trüki- ja köitmistökoja omanik- kude seltsi ja trüki- ja köitetöölise liidu vahel sõlmitud tööleping	30—32	Raamidest	89
I Eesti trükitoösturite kongress (Järg)	32—34	Raamatu kaan	90
Aleksander Silberhand	34	Mitmesugust	91
Seltsielu	35	Kuulutused	90—92
Üks kaugelt võrrevalt tagasijõudnud trükitoostur	35—36	Nr. 6/7.	
Lukustamisel kokkuvarisenud ridade tun- tavak	36	Ladumasinatelt, masinaladujatest ja nende õpilastelt (IV j.)	93—95
Joontele allapanemisest	36	Sõrendatud ladu	95—97
Teadaanne	36	Ratsionaalne töötamisviis (V j.)	98—100
Tallinna trüki- ja köitmistökoja omanik- kude seltsi aastapeakoosolek 25. veebr. 1923. aastal	36—37	Eralduskirjadest	100—101
Kuulutused	37—40	Mõnest halvast viisist	101—102
Nr. 3.			
Ladumasinatelt, masinaladujatest ja nende õpilastelt	41—43	Den internationella boktryckarkongressen i Göteborg 1923	102—104
Stiilidest	44—45	Kaubandus-tööstusreklaam	104—107
		Tänapäevase ajalehe eelkäijad	107—109
		Riigi statistiliste raamatute trükkimisest	110
		Inetud trükised	110—111
		Maailma kõigevanem ajaleht	111
		Kuulutused	111—112

(Järg kaane 3 küljel.)

EESTI GRAAFIKA

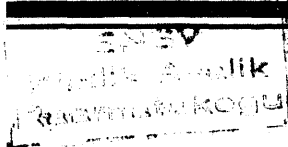
VÄLJAANDJA EESTI GRAAFIKA-
JA RAAMATUKÖITMISTÖÖSTUSE
ETTEVÖTJATE ÜHING. TALLINN,
PIKK TÄN. 2. BÜROO AVAT.: K. 12—1 P.

VAST. TOIMETAJA V. KENTMANN
TEGEV TOIMETAJA P. TREUMANN
TOIMETUS JA TALITUS TALLINN,
PIKK TÄN. 2. TOIM. KÖNET. K. 12—1 P.

KUULUTUSTE HINNAD: Kaanel 2-värvilised Emk. 6500.—, 1-värvil. Emk. 5000.—. Teksti taga: 1/4 lehekülge Emk. 3000.—, 1/2 lehekülge Emk. 1500.—, 3/4 lehekülge Emk. 750.—, 1/8 lehekülge Emk. 375.—. Kohaotsimised ja pakkumised Emk. 3.— mm.

TELLIMISE HINNAD: Aastas Emk. 600.—, 1/2 aastas Emk. 300.—, 1/4 aastas Emk. 150.—. Postliga Emk. 60.— aastas kallim. Kaitsetimbrituga saates Emk. 60.— ja väljamaale Emk. 120.— a kallim. Üksikud nr. Emk. 50.— ILMUB ÜKS KORD KUUS.

RE 9793

ILU AKTSIDENTSTÖÖS.

J. VEIKESAUN.

Alates kirjutama ilust aktsidentstöödes, ei taha arvesse võtta neid töid üldiselt, s. t. igasuguseid, mis ette tulevad trükikoja igapäevases töökavas. Igaühele on teada, et tabelid ja muud sarnased lihtsad tööd ladujalt mingisuguseid esteetilisi teadmisi ei nõua, peaasi on tehniline oskus ja paberipinna ära kasutamine edaspidiseks praktiliseks tarvituseks. Ma kirjutaks neist töist, mille juures ladujalt tehnilise oskuse kõrval nõutakse ka esteetilisi teadmisi. Ilu on teatavasti sarnane mõiste, mille kohta harva kõik ühel arvamisel on; mis ühe meelest ilus, see teise meelest inetu. Siiski on olemas teatavasti mitmed esteetilised põhimõtted, mille teadmine ladujale tarvilik ja mis aitavad ladujal teed leida ilu poole. Niisama on tululik teada ja uurida minevikus mõõduandvad olnud põhimõtteid ja nõudeid ladu ilu asjus. Toome siin lühikese ülevaate minevikust.

Ilu minevikus.

Teatavasti seisis tüpograafiline aktsidentstöö algusel väga suurel mõõdul litograafia mõju all. Püüti järele aimata ja tegelikult tarvitada neidsamu ilustamisvõtteid, mis litograafia tarvitas. Nii siis leiame algusel igasuguste piltlike ilustuste tarvitamist, nagu sildid, mis naelte ehk kruvidega paberi külge kinnitatud (muidugi piltlikult), rulli keeratud ja osalt lahtiharutatud paberid, millele tekst sisse laotud. Kõik sarnased asjad olid litograafial kerged teha ja võisid ka mõndasugust esteetilist mõju avaldada, nagu joonte puhutus, julgelt tõmmatud poogen jne. Ladujale

oli see kõik kättesaamatu ja võõras, ta pidi leppima abinõudega, mida valamiskojad suutsid litograafiale järele aimates temale anda. Hiljem tuli moodi arhitektuuri järelaimamine, ühtlasi püüe, valgust ja varju paberi peal joonte abil kujutada. See nõudis ladujalt veel rohkem — suurt kannatust — ja trükikoja maksis ta hulga aega ning rikutud ja painutatud materjaali ja jooni. Esteetiliselt on seal aga vähe leida. Ka see oli litograafiale järelaimamine, sest teatavasti tarvitas seal arhitektuuri aineid praegugi veel ilustamiseks ja igakord mitte tagajärjeta. Veel hiljemini tarvitusele tulnud raamid, mida kombineeriti vaibamustri põhimõttel, olid juba palju kenamad ja mõjusid esteetilisemalt kui eelmised moed, seda enam, et valamisärid hiljem väga ilusaid raamilustusi välja andsid. Kuid neil raamidil oli kaks suurt puudust, esiteks oli nende raamide ladumine väga aeganõudev ja selle tõttu kulukas töö. Mitte vähem aega nõudis ta ka trükkijalt, kellel tihti tuli üksteisele tihedalt ligiseisvaid ja enam-vähem kulunuid randi tükke alt üles kloppida ehk rohkelt peale kleepida. Teine puudus oli, et laduja terve tähelepanu oli pühendatud raamile, kuna kiri hoopis kõrvale jäi ja tihti kerkis raam esipinnale, kuna kiri, olgugi peaasi, tahapinnale surutud oli. Pealegi oli tol ajal valitsemas mitmetüübiliste kirjade segamini tarvitamise viis (kahtlemata ka üks litograafia pärandus!). Peab aga ütlema, et tol ajal mõnigi ilus raam tehti ja kadunud pole see raami tegemise viis kunagi, vaid vastupidi: just viima-

sel ajal on ta reformeeritud kujul uuesti moodi tulnud.

Kokkuvõetult on näha, et tol ajal esteetilise külje peale vähe rõhku pandi. Peaküsimus ja nõudmine oli mõne tehnilise „triki“ järele. Peab meeles pidama, et siis ka poogenladu ja igasugused viltu ja põigiti read moes olid. Üldiselt on alati leidunud ja leidub ka praegugi ladujaid, kes näevad ilu ja töö väärtust selles, kui keeruliselt ja viguritega mõni töö on laotud. Tuletame ainult meeles juba vanal ajal laotud ja praeguse ajani ulatanud üksikuid töid, kus üks rida üles, teine alla, kolmas ja neljas põigiti käivad, kus sõnad on rosetina paigutatud jne., niisama ka mitmeid katseid pilte ja kaarte joontest kokku laduda. Sellel võimisel ja ilul ei olnud ega võinudki olla mingisugust kindlat alust, sest sarnane ladu pakkus esteetiliselt liig vähe, läks palju maksma, rikkus nii rohkelt materjaali ja raiskas trükkimise juures aega, et ta kaduma pidi.

Ilunõuded praegusel ajal.

Aktsidentstöö oli olnud ladujale katsepõlluks, kus ta oma osavust selle keerulisemast küljest võis näidata. See on nüüd mööda. Mitte sellepärast, et laduja oleks jõudnud mingi piiripunktini oma ettekujutusvõimes. Ei, üksikuid katseid tuleb ikka veel ette selles suhtes, näituseks võtame kas või „Päevalehe“, mille kuulutusküljel vahetevahel üks suur, joontest kokkulaotud raamat ilmub, mis ladujale mitte vähe aega pole maksnud ja vististi piltlikult näitama peab, et siin ikka tegemist on raamatukauplusega, vaid tööstuse arenemine ja püüe aktsidentstööd kasutava ettevõtteks näha on sellele piiri pannud. See püüe ühelt poolt ja graafikakunstnikkude osavõtt ja huvi trükitööstuse selle haru vastu on aktsidentstööle annud tema praeguse ilme. Nüüd peaks iga aktsidentsladuja eneselt küsima: kuidas teen ma oma töö, et ta ilus välja näeks. Selle peale otsigu ta vastust tehnilisest kirjandusest, seal kaasasolevatest töödest ja nende arvustusest, ja ka lõpuks enese arvustusest. Ta vaadaku enda töid kui poleks ta mitte tegija, vaid erapooletu arvustaja. Võõraste tööde kohta jõudku ta selgusele, mispärast nad ilusad on. Niiviisi omi kui ka teiste töid arvustades, leiab kahtlemata igaüks, et kokkukõla kirja ja ilustuse vahel ühelt poolt

ja kunstiline ettekujutus, mida õieti ja hästi tehtud töö enda tellija ettevõtte ja ala kohta vaatajale annab, see õige ilu ongi. Ma jagaks võimalused, aktsidentstööd esteetiliselt käsitada, kahte osasse: käsitamine ilma ornamendita, ainult kirja ja paberi abil ja need samad ained ühes ornamendiga. Kõige pealt: kes on need, kellele töötab aktsidentsladuja, kes on tema töötarvitajad. Need on tööstus, kaubandus ja igapäevane elu omas mitmekülgsuses. Iga tööstus-ettevõtte kutsub meis elule mingisuguse ettekujutuse raskuse, suuruse ja ka värvi mõistes. Ma usun, et kui teil on tegemist aktsidentstööga mõnelt rauatööstuselt, siis teie vaimusilm näeb midagi tusedat, paindumatut, tumedavärvilist. Ja ettekujutus tulest seltsib paratamatult sinna juure. Teie laoks selle töö, oletame, et see on hinnakirja kaan ja teil pole piiri pandud kirja ja värvide valikus, kindlasti raskest kirjast, mõne poolrammusa groteski suur-tähtedest ja trükkisite kas musta, pruunikas musta või tumesinise värviga. Mõnele riide-ärile, saapakauplusele või toiduainete ärile ei võtaks teie kindlasti mitte sarnast rasket kirja, vaid midagi kergemat, paindumatut ja kui teil tegemist moodiäri, siis otsiksite mõne oma ilukirja ja valiksite ka sellekohased värvid. Niisama on töö kaust kaaluv, et sündsast muljet saada. Selle juures ei saa küll nii kindlat piirijoont tõmmata, kuid igaühele tunduks võõrastav, kui mõne suur-ettevõtte töö trükitud oleks õige väiksel paberil, mis vast sünniks mõnele vähemale ärile. Ettevõtte kohaselt trükitud tööd mõjuvad lugeja peale kui kokkukõla ettekujutusvõime ja nähtava vahel. Kuid mitte igal juhtumisel ja iga töö juures pole läbiviidavad eespool toodud iseloomulikud jooned. On hulk ettevõtteid ja tellimisi, mis nii selget mõju ettekujutuse peale ei avalda. Ja selleks peab laduja muid teesid ja abinõusid otsima, et tema tööd esteetiliselt mõjuks. Parem abinõu selleks on kiri ise. Kui ei valita liig suuri kirju ja teksti rohkelt on, siis on küll võimalik seda sümmeetriliselt jaotada, nii et üleval ehk all vähe suurem ehk jämedam kiri võetakse, ehk teise värviga trükitakse. Veel rohkem läbiviidav kui eelpool nimetatud, on teksti keskel mõne sõna eraldamine omaette reaks, seda rida suur-tähtedest ladudes ja tuntavalt suuremast kirjast. Selle läbi saaksime kätte järgmist: peenike tekst mõjuks kui toon või ühtlaselt ornamendiga

kaetud pind ja üksikud suuremad read, kui jämedam ornament, mille mõju põhjendub kontrastis olemisel eelmisega, s. t. peenema ornamendiga. Peenike teksti kiri peaks olema sel puhul võimalust mööda poolrammus, sest hariliku kirja jooned on vaheruumidega võrreldes peened ega sünnita küllalt tugevat ja ühetasast halli massi. Tähtede kasutamine üksikute sõnadena ühetasase teksti vahel sünnitab mõnikord raskusi, sest mitte kõigi tähtede kombinatsioonid ei mõju hästi. Nii ongi siis, kui ühest sõnas väga mitmekujulisi tähti ette tuleb. Dekoratiivset mõju avaldavad sõnad, milles rohkesti ühesuguseid tähti on, kas ümmargusi, näituseks sõnades „JOOGID“, „COCOL“ ehk rohkelt püstjoontega tähti, m, n, u, t. Sarnase sõnaga, kus palju A tähti, pole küll midagi peale hakata, sest need tähed hoiavad üksteisest liig eemale. Kuid ühes asjas lähevad need tähtede kombinatsioonid üksteisest lahku: kuna ümmargused seda paremini mõjuvad, mida lähemal nad üksteisele on, peab püstjoontega tähtede vahesid suurendama sel määral, kui lai on nende endi joonte vahe, nii et, kui püstjooni vaadata, tähelepanemata nende ühinemist tähtedeks, siis nad oleks kõik ühekaugusel üksteisest. Häid tagajärgi annab ka, kui ära kasutada mitmes suuruses kirjade ühesugust joone jämedust, näit. kui laotakse tekst mõnest keskmise jämedusega grotesk kirjast ja eraldussõnad võetakse õrnemast groteskist, suuremast mõõdust, mille joonte jämedus eelmise kirjaga ligikaudu ühte läheb.

Sellela oleks kõik silmapaistvamad võimalused ette toodud, kuidas kirja kasutada ilma ornamendita, et esteetilist naudingut saada. Nüüd siis kirja tarvitamisest ühes ornamendiga. Ornament ei anna tööle, tema praktilisest küljest vaadates, midagi; sündmatu tarvitamise puhul vähendab ta koguni töö väärtust. Tähendab, ornamente tuleb tarvitada teatud ettevaatusega. Kõige pealt ei tohi ornament lugemise võimalust takistada. Ta ei tohi mõjuda nii, nagu oleks tekst kõrvaline asi ja ainult töö ilustamise pärast olemas. Teksti ja ornamendi vahel peab olema kokkukõla, ühtesulavus. Seda võib saavutada mitmel viisil. Teatavasti võib ka lihtne joon ilustuseks olla. Kuid ta on seda ainult siis, kui ta jämeduse poolest tähtede joone jämedusele vastab, kui mitte terve teksti, siis vähemalt osa, ehk paaridade jämedusele. Kui meil tegemist on ornamendiga,

siis tuleks silmas pidada kahte võimalust kokkukõla saamiseks: kui tekst on laotud suuremalt jaolt ühetasasest peenikesest kirjast, harilik ehk poolrammus, siis pole ornamendi joone jämedus kuigi tähtis, palju enam tihedus. Ornament peab üldmuljes samasugust halli värvi ja tihedust avaldama, kui tekst. Kui mõni aasta enne suurt ilmasõda ja veel selle algul moes oli n. n. „must-valge-hall“ ladustiil, siis mindi just sellest seisukohast välja, et kirja ja ornamendi vahel massiliselt ühist tihedust saada, sest tolleaegne ornament oli peaaesjalikult n. n. shraffeeritud joon. Kui aga tekst on laotud suuremast kirjast, näit. tertia, nii et tähtede avauste läbi teatud kirevus sünnib, siis peaks ornament oma joonistuses samasuguste avaustega olema. Hea on, kui ka joonte jämedus kirjaga kokkukõlas on. Veel on võimalik kokkukõla leida kirja joonistuse iseäralduse abil, näit. Gooti kirjade juures tähe otste iseloomu kuju, Klinger-Antiikva juures tähe otste põikjoone iseäralduse kokkukõlasse viimine ornamendiga. Paljud ornamendid on joonistatudki sellest vaatepunktist välja minnes. Kui ornamendi ja kirja kokkukõla püütakse, siis ei tohi teksti ja raami vahel liig väike vahe olla. Ta peab olema nii suur, et silm jõuaks ennast välja puhata seal peal ja tekstilt ornamendile üle libisedes viimane tunduks kui hoopis uus asi, millel aga on eelmisega palju ühist, s. t. kokkukõla, ja mida suurem see ühtlus, seda parema mulje ta jätab.

Mis puutub ornamendi tarvitamisesse kontrastina ladule, siis peab ütlema kõige pealt, et need võimalused on õige piiratud selle läbi, et trükitöösid, mille tekst lubaks ennast käsitada sarnaselt, vähe on. Selleks on tarvis laduda terve tekst ühest ja sellest samast kirjast, eraldades ühtainust rida keskelt, pealegi suurtähtedest, sest väiksed tähed ei võimalda ridu küllalt ligistikku seada, olgugi, et nad kergemad lugeda on. Sarnaselt võib käsitada ainult mõnda raamatukaant ehk diploomi. Sel puhul kaotab tekst täiesti oma iseolemise; ta muutub üheks osaks pinda katvast ornamendist. Read peavad olema kõik ühe pikkused, võimalikult kitsate sõna- ja reavahedega ning peab moodustama kindla nelinurga. Ladujal tuleb arvesse võtta kõige pealt sarnase teksti üldmulje. Seda silmas pidades tuleb tal teksti lähemaks ornamendiks leida mõni, mis oleks

kas õrnem ehk tuntavalt tugevam, kui tekst. Vahe teksti ja lähema ornamendi vahel peaks olema võimalikult väike, igatahes mitte palju üle cicero. Järgmiseks ornamendiks peaks olema jälle mõni, mis niihästi eelmisest kui ka tekstist värvi (s. t. tiheduse) poolest lahku läheks. Laduja ärgu lasku ennast segada tütelusest, et ornament ei tohi tugevam olla kui kiri. Siin juba teisiti ei saa. Küll aga peab laduja kõik tarvitusele tuleva ornamendi ära jagama pea- ja ülemineku ornamentideks. Ei kõlba peaornamenti teksti ligi panna, sest tekst on selles töös kah üks peaornament. Kui aga tuleb tarvitusele üks ainuke ornament, mis iseenesest õige tugev ja raske võib olla, siis võib ta ka teksti vastas olla, kuid tekst peab siis juba tagapinnale jääma, õieti nagu tooniks olema ornamendist piiratud pinnale.

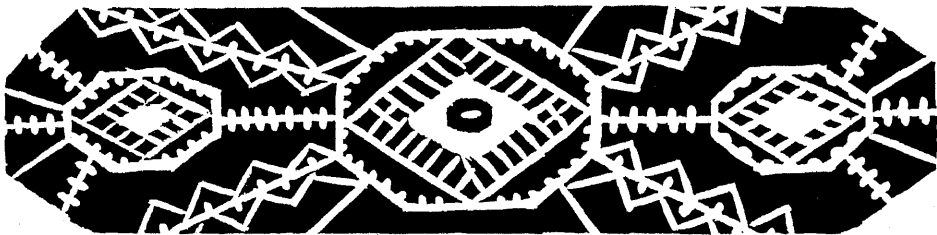
Kõik tööd, mis põhjenevad kirja ja ornamendi kontrasti peal, sarnanevad vaibakompositsioonile. Ladujale, kes tahab omada kogemusi ornamendi käsitamises sarnases latus, on vaipade ja pitside uurimine väga soovitatav. Niisama ka igasuguste rikkalikult dekoreeritud lagede ja seinte tähelepanek. Tarvitusele tuleva ornamendi kohta võib öelda, et ideaalne oleks sarnane töö, kus kõigis ornamentides üks teatud motiiv ühine on. See on tegeliselt aga väga raske läbi viia. Ornamendi käsitamises on kaks viisi võimalikud: kas nii, et iga ornamendirida eraldatakse teisest joone abil, nagu tehti omal ajal, kui olid moes laiad, rikkalikud randid, millest oli kõne juba eelpool, ehk jälle nii, et iga ornamendirea vahele jäetakse väike vaba ruum, poolpetit kunni nonpareille, ornamendi tihedust silmas pidades. Esimene neist nõuab rohkem aega, kuna tarvitusel olnud ja enam-vähem mustusega kaetud ornamendid ja jooned igakord hästi ei lase end korraldada ja ligi seada ning teevad ka trükkimise juures rohkem tüli. Kuid selle eest on kogu mulje parem, sest teine viis avaldab mõni-

kord sarnast muljet, nagu puuduks terves kompositsioonis side.

Laduja ärgu algagu järelmõtlemata sarnast ladumist, sest mitte igaühele ei meeldi, kui tema tellimine ornamentidega üle külvatakse. Ta jõudku enne selgusele, et pärast muutmist ei tule teksti juures, mis endise kuju andmist hiljem takistab, ja teiseks, et üldse töö ümberladumist ei nõuta ebasünda käsitamise pärast. Sarnane ladu võtab rohkelt aega ja on selletõttu kallis. Kui aga keegi soovib oma võimist sel alal katsuda, siis tehku seda piiratud määral, sest praegu moes olev sõre ladu võimaldab hoopis kergemini kirja ja ornamendi tarvitada kontrastina, kui harilik laduviis.

Lõpuks ei tahaks nimetamata jätta, et väga rahutule ladule, mis seisab koos mitmesuguse pikkusega ridadest, kindlajooneline neljanurka rant kenaks kontrastiks on, kuna ümberpöörduvalt kindlasse nelinurka surutud ladule lai, paindub ja looklev rant sünnib.

Mõni sõna sellest, mida peaks aktsidentsladuja oskama, et töös edasi jõuda. Harilikult kuuleme nõudmist, et ta peaks oskama joonistada ja toonplaate lõigata; mõned tahavad, et ta oskaks ka n. n. kunstkirja kirjutada. Kui nüüd välja minna igapäevase elu nõuetest, siis peab ütleva, et joonistuse mõistmine nii hädatarvilik polegi, sest tellija ei esine palju kunagi, et laduja tema tellimises midagi joonistaks, kui tal seda tarvis, siis pöörab ta juba kunstniku poole. Veel vähem tarvidust näib olema kunstkirja mõistmises. Ma ei taha sellega öelda, et nimetatud ainete mõistmine täiesti ülearune on. Ei, seda mitte, vaid neid võib õppida ja mõista selleks, et nad kaudselt ka maitset harivad. Mida iga aktsidentsladuja tingimata peaks teadma, on esteetika algmõistet, sest nende vastu eksitakse igapäevases töös peaaegu vahetpidamata. Nende tundmine hoiaks paljude väärsammude eest ja juhiks ladujat mõnelegi uuele algupärasele mõttele.

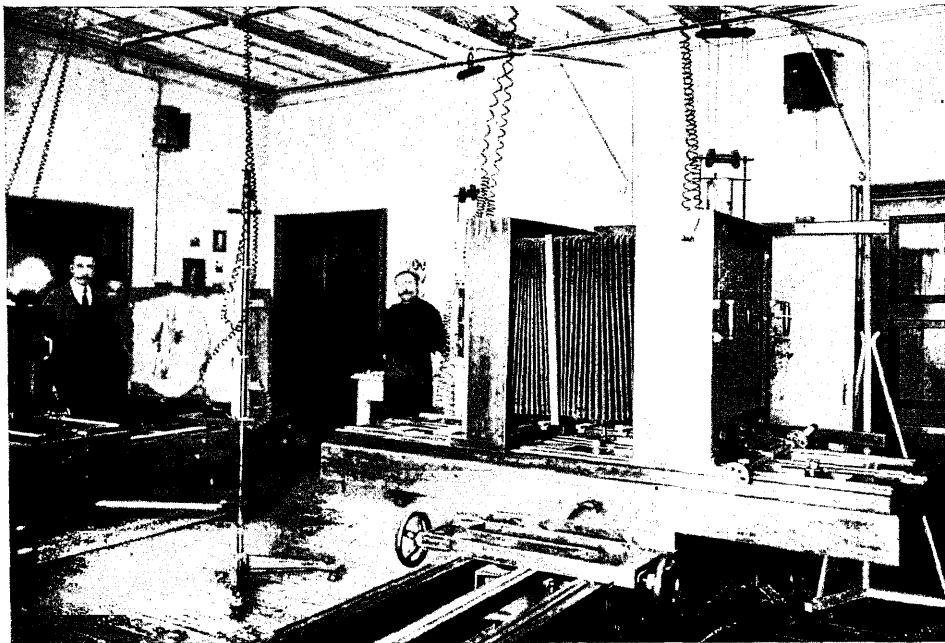
ÜKS AASTA TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUSE UUES MAJAS.

J. P.

Tallinna trükikojad olid oma ruumide poolest kõik väga viletsas seisukorras. Ja Tallinna Eesti Kirjastus-Ühiseuse trükikoja ruumid Dunkri tänaval olid küll ühed viletsamatest. Käsiladumise - osakond oli mahutatud maja teisele korrale nelja väiksesse soppi, viiendas asus lehe murdja ja kuuendas 3 „Typograf“-ladumasinat. Ja neid soppisid oli maja ehitusviisi pärast võimata ühendada. Väike 4-küljeline rotatsioonmasin, kiirpress ja stereotüpeerimise osakond asusid all keldris, kuhu (piltlikult öeldes) kõit mööda alla pääsis, sest nii kitsas ja äkiline oli sinna viiv trepp. Suurem, 8-küljeline rotatsioonmasin oli hoopis eemal teises majas.

Sellest võib igaüks, kes neid ruumid ei näinudki, ette kujutada, misugustes tingimustes seal töötama pidi.

Nüüd on aasta möödas, kus Tallinna Eesti Kirjastus-Ühiseuse trükikoda selle jaoks eriti ehitatud majasse asus, ja rahuldustunne asub rinda, kui neis ruumides liikudes ja

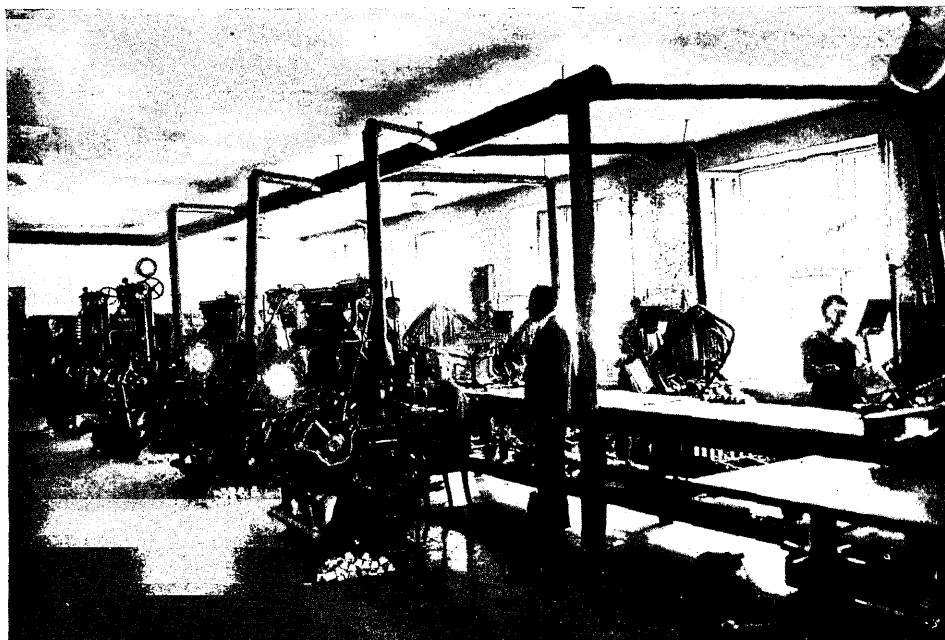
Tsinkograafia.

Foto Vannas.

Aktsidentstööde osakond.

Foto Vannas.

Ladumasinade osakond.

Foto Vannas.

Kiirpresside osakond.

Foto Vannas.

töötades endiseid ruumisid nagu vana aega meele tule-tad. Ei ole siin enam neid soppisid, missugused Dunkri tänaval A. Pertilt olid päritud, kuigi ka siin juba mõnes osakonnas ruumid kitsaks kipuvad jääma.

Ehk tuleb lugeja minuga kaasa ja teeme pisikeseringkäigu.

Viiendale korrale jõudes astume tsinkograafiasse. Esimeses suures ja valguses ruumis on kaks ülesvõtmise - aparaati, kuna põletamine ja klisheede väljatöötamine kõrvalruumides sünnib. Tsinkograafial on oma täielikkuse juures võimalus ka mitmevärvipiltidest klisheesid valmistada. Pea ilmuvadki müügile reproduktsioonid Eesti kunstnikkude töödest mitmevärvitrukkis, nagu tänasest „E. Gr.“ kaasandest näha.

Neljandal korral leiame aktsidents-tööde osakonna suures saalis umbes sarnaselt sisse seatud olevat, nagu seda ametivend E. R. oma „E. Gr.“ ilmunud artiklis eeskujulikuks on tunnustanud.

Kolmanda korra suures saalis asuvad 3 „Typograf“

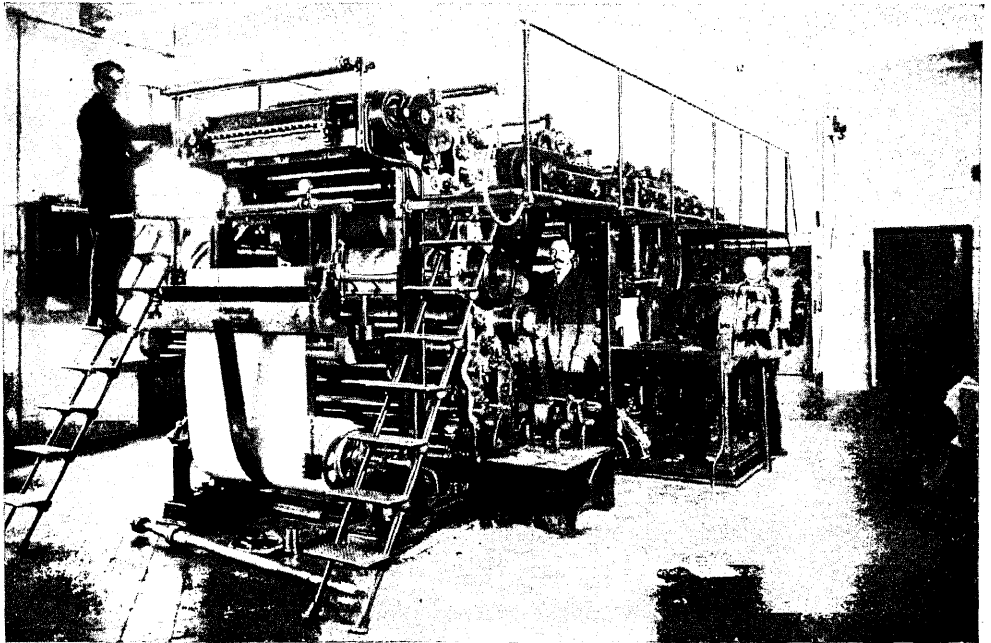

ja 7 „Linotype“ ladumasinat ja „Päevalehe“ ning „Koidu“ murdmise-osa-kond. Kõrval, väiksemas saalis on nimetatud ajalehtede kuulutuste ladumise osakond.

Trükkimise osakonnas maja teisel korralt töötavad 5 kiirpressi, 3 tiigelpressi ja 3 bostonpressi. Kuues suurem kiirpress isepealepanija-aparaadiga seatakse üles tuleva aasta algul.

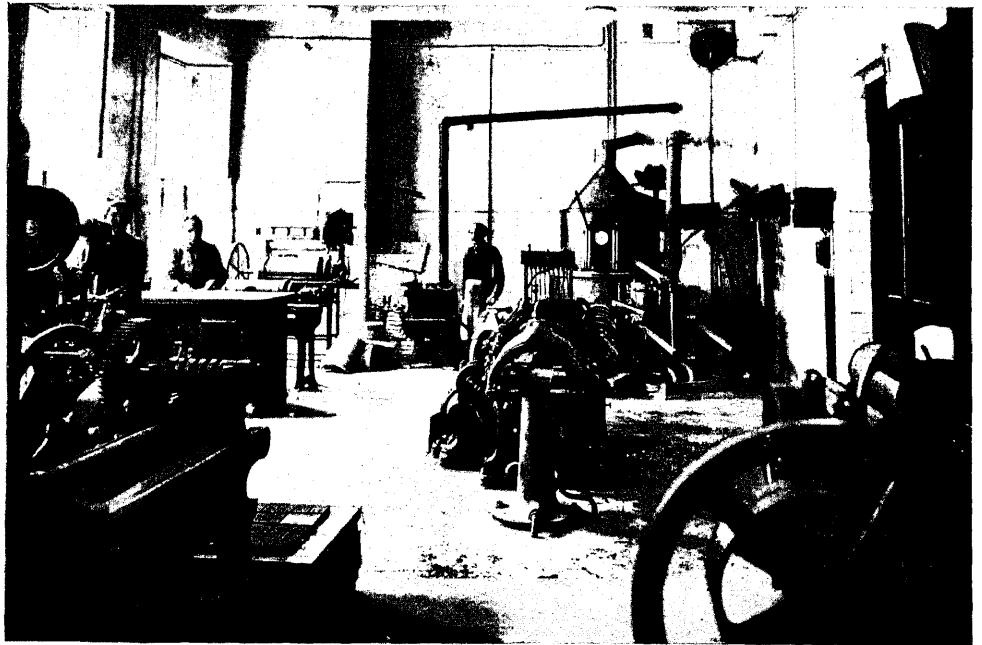
Esimesele korrale tagasi jõudes näeme oma silmade ees „Päevalehe“ senist kasvamist.*) Seal on nurgas A. Pertiaegne 4-küljeline rotatsioonmasin, tema kõrval 1913. a. ostetud 8-küljeline ja siis omaette üksi saali teises otsas läinud aastal ülesseatud rotatsioonmasin, millega 24 lhk. „Päevalehte“ korraga võib trükkida, neist 8 lhk. kahevärvitrukis. Selle rotatsioonmasinaga trükime ka raamatuid. Näituseks on ilmunud rotatsioontrükis: Lagemik II ja III, Teekond Hispaania, Polaarsõidud, Peakooli õpe-

*) Kuna trükikoja kasvamise üheks peateguriks ikkagi „Päevalehte“ peab pidama, siis ei võiks ehk eelmistest ridadest ülearust välja lugeda.

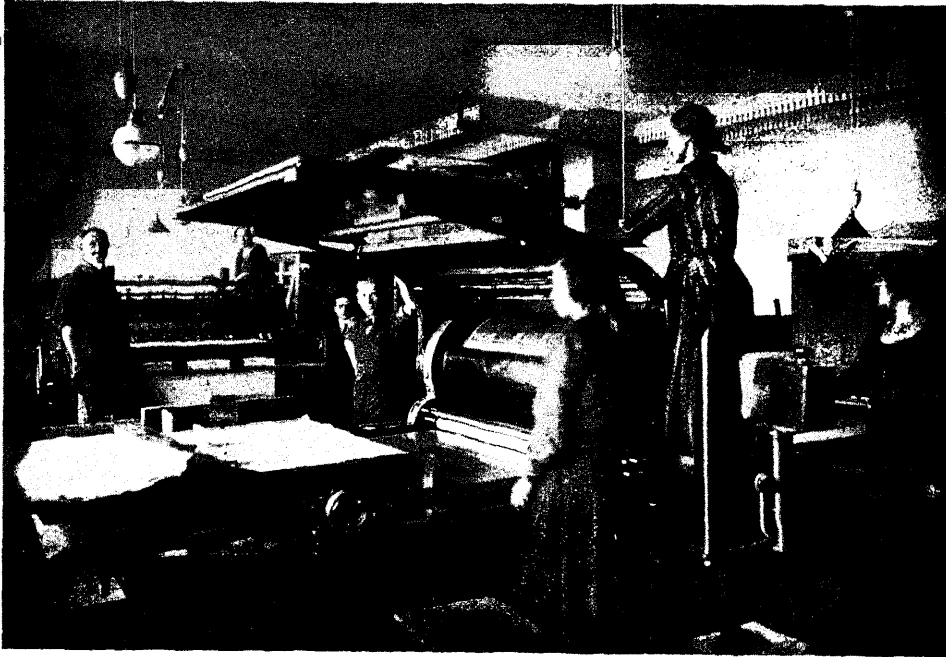
Suur rotatsioonmasin.

Foto Vannas.

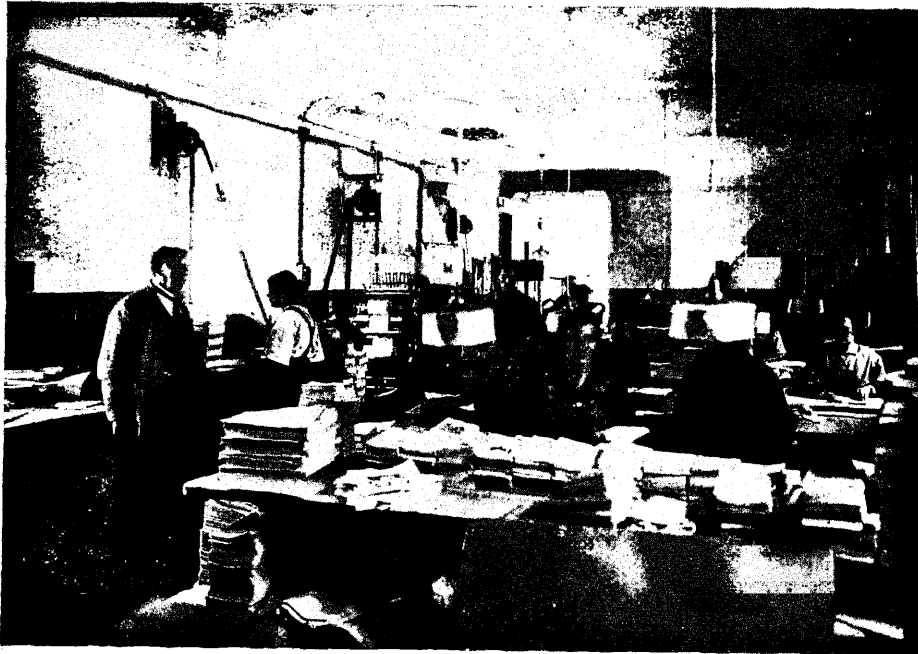
Stereotüpeerimise osakond.

Foto Vannas.

Kivitrüki-osakond.

Foto Vannas.

Kõitmisosakond.

Foto Vannas.

tus, Lauseõpetus, Ajaloo algõpetus jne.

Rotatsioon-saali kõrval vähemas ruumis asub stereotüpeerimise osakond uuemate elektrijõul töötavate aparaatidega.

All keldris on materjalide tagavaraladu.

Nüüd läheme üle õue endistesse Heubelilt ostetud trükikoja ruumidesse, mis kivitrükikoja jaoks ümber ehitati. Siin on alumisel korral 2 kiirpressi, offset-trükimasin ja kuldamispress, kuna teisel korral ülekandepresseid ja lihvimisaparaadid asuvad.

Kõitmisosakond asub kivitrükikoja vastas tänava ääres vanas majas.

Sellega oleks ringkäik lõppenud.

Lõpuks võiks tähendada, et enamasti kõik osakonnad töötavad kahe vahetusega ja kogu personal on ligi 300 inimest. — Peale terve rea ajalehtede ja ajakirjade on trükikoda aasta jooksul valmistanud suuremaid raamatuid umbes 100, seega 2 raamatut nädalas.

RATSIONAALNE TÖÖTAMISVIIS.

E. ROOSIK, TALLINNAS.

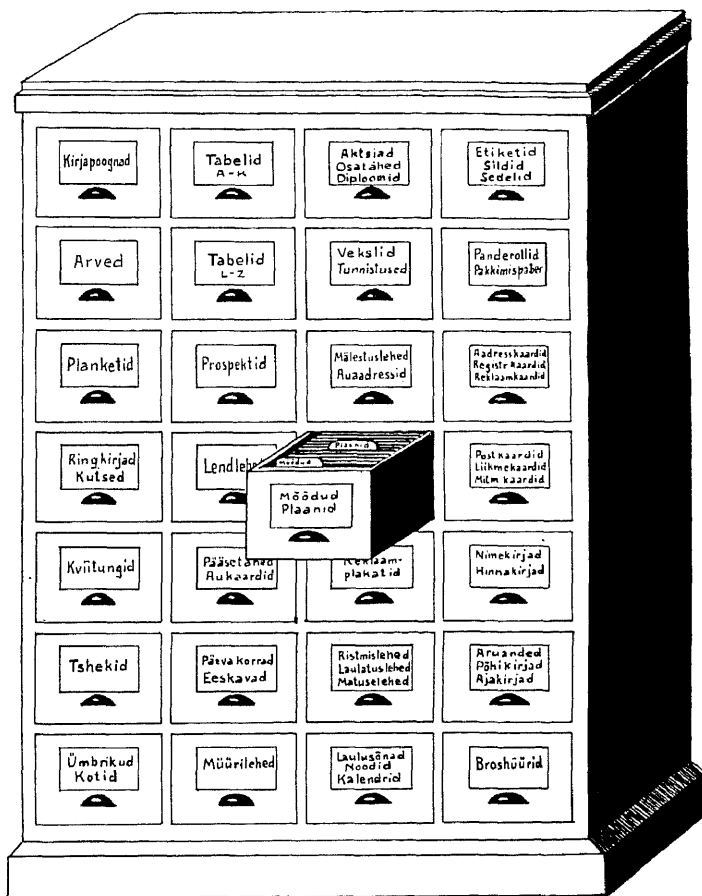
IV.

Kalkulatsioon. Omahind. Tõendeksemplaaride ja kalkulatsioonide registreerimise korraldus.

(Järg.)

Kalkulatsioonide väljarehendus sünnib enamasti ettetrükiga varustatud sedelite ehk kaartide peal. Nende alalhoid ja korraldus vajab aga suuremat tähelepanu, kui see neile siinamaani on osaks saanud. Väga paljud ei tee kalkulatsiooni mitte puhtalt sedelitele, vaid see sünnib mustalt paberitükikeste peal ja sealt kantakse ta üldsummad üle müügiraamatusse, kuna väljarehendus ise minema visatakse. Tõuseb hiljemini tarve üksikasjaliste andmete järele, siis tuleb sel puhul väljarehendus uuesti teha. Et seesugune teguviis aegaviitev, on igaühele päevaselge. Aga ka teistsugune viis on valitsemas mitmes kohas, nimelt kogutakse kalkulatsioonid pahahti ilma süstemaatilise kuudekaupa kokku saatenumbrite järjekorda. Siin tuleb sihikindlalt kava järele talitada, tuleb luua korraldus, mille läbi võimalus oleks tarbekorral kiirelt ammutada iga tehtud töö üle igasuguseid tarvisminevaid üksikasjalisi teateid. Ja sellepärast, kui töötellijatega ümberkäimine tagajärjerikas peab olema, siis valitsegu laitmatu kord tõendemuistrites ja kalkulatsiooni regist-

ratuuris. Väga praktiline on sellepärast ka kalkulatsioonide väljarehendumise jaoks ümbrikke tarvitada, kuhu kohane on asjaomase töö puhas eksemplar ehk tõend sisse paigutada ja seal alal hoida. Sel kombel on iga kalkulatsiooni juures ka tema tõendepoogen alatasa leida. Ühtlasi langeb selle seade läbi iseenesest ära tõendeid eraldi registreerida*), sest siin on kaks tehet ühendatud, mis mitte väikse tähtsusega ei ole. Ümbrikud olgu suurusega $7\frac{3}{4} \times 10''$ ehk kõige rohkem nii suured, et postquart leht lahedalt sisse mahub. Iga töö jaoks on oma ette kalkulatsioonümbrik määratud, mille mõlemad küljed hinna väljarehendumise tekstiga varustatud. Järealkalkulatsiooni tekst võib eelkalkulatsiooni omast märksa lahku minna. Nimelt võib üksikasjaliste nimetuste ettetrüki teksti aset ka vabaruum täpistusjoontega täita. Järealkalkulatsiooni tegemisel ei ole ühe ehk teise tehe unustusse jäämist mitte nii karta, sest et tööümbrik põhjalikke teateid an-

Kujutus 30.

nab sellest, mis teatud töö oma valmis- saamiseks nõudnud. Et aga kõiki töid ühe üldise kalkulatsiooniteksti alla painutada rängaks läheb, siis võib ka mitmet seltsi ümbrikke tarvitusele võtta, millede trükk igal

*) Eraldi registreerimise korralduse üle ilmub jaanuarikuu numbris kirjatükk: „Trükitöö tõendete praktiline alalhoid“.

Tellija: Lääne Kredit pank

Kaust: 1/8 kirjutuspaper

KALKULATSIOON

Töö nimetus: Planketid kiitendi isikl. arve seisukorra üle, 1-külgne trükk

Arv: 5000 eks.

Arv: 10.000 eks.

Arv	Arv	Arv	Arv																																																																																																																																																
5000 eks.	10.000 eks.	5000 eks.	10.000 eks.																																																																																																																																																
<table border="1"> <tr> <th>Ladu</th> <th>7 tn.</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Ladu 2 X</td> <td>7 tn.</td> <td>650</td> <td>750</td> </tr> <tr> <td>Korr.</td> <td>1/2 " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>2 1/2 " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ärapanek</td> <td>70 tn. X 65.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kordaseade</td> <td>7 1/2 tn. } à 80.-=200.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kõrvaltööd (uhut.)</td> <td>1/2 " " } à 120.-=120.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Revisjon</td> <td>1/2 " " }</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Edasitr. (5000 eks.)</td> <td>7 1/2 " " à 120.-=900.-</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Ladu	7 tn.	Müügihind	tariffi järel	Ladu 2 X	7 tn.	650	750	Korr.	1/2 " "				2 1/2 " "			Ärapanek	70 tn. X 65.-			Kordaseade	7 1/2 tn. } à 80.-=200.-			Kõrvaltööd (uhut.)	1/2 " " } à 120.-=120.-			Revisjon	1/2 " " }			Edasitr. (5000 eks.)	7 1/2 " " à 120.-=900.-			<table border="1"> <tr> <th>Ladu</th> <th>7 tn.</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Ladu 2 X</td> <td>7 tn.</td> <td>650</td> <td>750</td> </tr> <tr> <td>Korr.</td> <td>1/2 " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>2 1/2 " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ärapanek</td> <td>70 tn. X 65.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kordaseade</td> <td>7 1/2 tn. } à 80.-=200.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kõrvaltööd (uhut.)</td> <td>1/2 " " } à 120.-=120.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Revisjon</td> <td>1/2 " " }</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Edasitr. (5000 eks.)</td> <td>7 1/2 " " à 120.-=900.-</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Ladu	7 tn.	Müügihind	tariffi järel	Ladu 2 X	7 tn.	650	750	Korr.	1/2 " "				2 1/2 " "			Ärapanek	70 tn. X 65.-			Kordaseade	7 1/2 tn. } à 80.-=200.-			Kõrvaltööd (uhut.)	1/2 " " } à 120.-=120.-			Revisjon	1/2 " " }			Edasitr. (5000 eks.)	7 1/2 " " à 120.-=900.-			<table border="1"> <tr> <th>Ladu</th> <th>7 tn.</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Ladu 2 X</td> <td>7 tn.</td> <td>650</td> <td>750</td> </tr> <tr> <td>Korr.</td> <td>1/2 " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>2 1/2 " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ärapanek</td> <td>70 tn. X 65.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kordaseade</td> <td>7 1/2 tn. } à 80.-=200.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kõrvaltööd (uhut.)</td> <td>1/2 " " } à 120.-=120.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Revisjon</td> <td>1/2 " " }</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Edasitr. (5000 eks.)</td> <td>7 1/2 " " à 120.-=900.-</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Ladu	7 tn.	Müügihind	tariffi järel	Ladu 2 X	7 tn.	650	750	Korr.	1/2 " "				2 1/2 " "			Ärapanek	70 tn. X 65.-			Kordaseade	7 1/2 tn. } à 80.-=200.-			Kõrvaltööd (uhut.)	1/2 " " } à 120.-=120.-			Revisjon	1/2 " " }			Edasitr. (5000 eks.)	7 1/2 " " à 120.-=900.-			<table border="1"> <tr> <th>Ladu</th> <th>7 tn.</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Ladu 2 X</td> <td>7 tn.</td> <td>650</td> <td>750</td> </tr> <tr> <td>Korr.</td> <td>1/2 " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>2 1/2 " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ärapanek</td> <td>70 tn. X 65.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kordaseade</td> <td>7 1/2 tn. } à 80.-=200.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kõrvaltööd (uhut.)</td> <td>1/2 " " } à 120.-=120.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Revisjon</td> <td>1/2 " " }</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Edasitr. (5000 eks.)</td> <td>7 1/2 " " à 120.-=900.-</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Ladu	7 tn.	Müügihind	tariffi järel	Ladu 2 X	7 tn.	650	750	Korr.	1/2 " "				2 1/2 " "			Ärapanek	70 tn. X 65.-			Kordaseade	7 1/2 tn. } à 80.-=200.-			Kõrvaltööd (uhut.)	1/2 " " } à 120.-=120.-			Revisjon	1/2 " " }			Edasitr. (5000 eks.)	7 1/2 " " à 120.-=900.-		
Ladu	7 tn.	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Ladu 2 X	7 tn.	650	750																																																																																																																																																
Korr.	1/2 " "																																																																																																																																																		
	2 1/2 " "																																																																																																																																																		
Ärapanek	70 tn. X 65.-																																																																																																																																																		
Kordaseade	7 1/2 tn. } à 80.-=200.-																																																																																																																																																		
Kõrvaltööd (uhut.)	1/2 " " } à 120.-=120.-																																																																																																																																																		
Revisjon	1/2 " " }																																																																																																																																																		
Edasitr. (5000 eks.)	7 1/2 " " à 120.-=900.-																																																																																																																																																		
Ladu	7 tn.	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Ladu 2 X	7 tn.	650	750																																																																																																																																																
Korr.	1/2 " "																																																																																																																																																		
	2 1/2 " "																																																																																																																																																		
Ärapanek	70 tn. X 65.-																																																																																																																																																		
Kordaseade	7 1/2 tn. } à 80.-=200.-																																																																																																																																																		
Kõrvaltööd (uhut.)	1/2 " " } à 120.-=120.-																																																																																																																																																		
Revisjon	1/2 " " }																																																																																																																																																		
Edasitr. (5000 eks.)	7 1/2 " " à 120.-=900.-																																																																																																																																																		
Ladu	7 tn.	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Ladu 2 X	7 tn.	650	750																																																																																																																																																
Korr.	1/2 " "																																																																																																																																																		
	2 1/2 " "																																																																																																																																																		
Ärapanek	70 tn. X 65.-																																																																																																																																																		
Kordaseade	7 1/2 tn. } à 80.-=200.-																																																																																																																																																		
Kõrvaltööd (uhut.)	1/2 " " } à 120.-=120.-																																																																																																																																																		
Revisjon	1/2 " " }																																																																																																																																																		
Edasitr. (5000 eks.)	7 1/2 " " à 120.-=900.-																																																																																																																																																		
Ladu	7 tn.	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Ladu 2 X	7 tn.	650	750																																																																																																																																																
Korr.	1/2 " "																																																																																																																																																		
	2 1/2 " "																																																																																																																																																		
Ärapanek	70 tn. X 65.-																																																																																																																																																		
Kordaseade	7 1/2 tn. } à 80.-=200.-																																																																																																																																																		
Kõrvaltööd (uhut.)	1/2 " " } à 120.-=120.-																																																																																																																																																		
Revisjon	1/2 " " }																																																																																																																																																		
Edasitr. (5000 eks.)	7 1/2 " " à 120.-=900.-																																																																																																																																																		
<table border="1"> <tr> <th>Raamatutrükk</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Raamatutrükk</td> <td>1. tuhat. . 500.-</td> <td>680</td> <td>875</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Järg. tuh. 250.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>5 s. X 25.-=125.-</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875		Järg. tuh. 250.-				5 s. X 25.-=125.-			<table border="1"> <tr> <th>Raamatutrükk</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Raamatutrükk</td> <td>1. tuhat. . 500.-</td> <td>680</td> <td>875</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Järg. tuh. 250.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>5 s. X 25.-=125.-</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875		Järg. tuh. 250.-				5 s. X 25.-=125.-			<table border="1"> <tr> <th>Raamatutrükk</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Raamatutrükk</td> <td>1. tuhat. . 500.-</td> <td>680</td> <td>875</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Järg. tuh. 250.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>5 s. X 25.-=125.-</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875		Järg. tuh. 250.-				5 s. X 25.-=125.-			<table border="1"> <tr> <th>Raamatutrükk</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Raamatutrükk</td> <td>1. tuhat. . 500.-</td> <td>680</td> <td>875</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Järg. tuh. 250.-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>5 s. X 25.-=125.-</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875		Järg. tuh. 250.-				5 s. X 25.-=125.-																																																																																		
Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875																																																																																																																																																
	Järg. tuh. 250.-																																																																																																																																																		
	5 s. X 25.-=125.-																																																																																																																																																		
Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875																																																																																																																																																
	Järg. tuh. 250.-																																																																																																																																																		
	5 s. X 25.-=125.-																																																																																																																																																		
Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875																																																																																																																																																
	Järg. tuh. 250.-																																																																																																																																																		
	5 s. X 25.-=125.-																																																																																																																																																		
Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Raamatutrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875																																																																																																																																																
	Järg. tuh. 250.-																																																																																																																																																		
	5 s. X 25.-=125.-																																																																																																																																																		
<table border="1"> <tr> <th>Kiivitrükk</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Kiivitrükk</td> <td>1. tuhat. . 500.-</td> <td>680</td> <td>875</td> </tr> </table>	Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875	<table border="1"> <tr> <th>Kiivitrükk</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Kiivitrükk</td> <td>1. tuhat. . 500.-</td> <td>680</td> <td>875</td> </tr> </table>	Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875	<table border="1"> <tr> <th>Kiivitrükk</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Kiivitrükk</td> <td>1. tuhat. . 500.-</td> <td>680</td> <td>875</td> </tr> </table>	Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875	<table border="1"> <tr> <th>Kiivitrükk</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Kiivitrükk</td> <td>1. tuhat. . 500.-</td> <td>680</td> <td>875</td> </tr> </table>	Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875																																																																																																																
Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875																																																																																																																																																
Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875																																																																																																																																																
Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875																																																																																																																																																
Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Kiivitrükk	1. tuhat. . 500.-	680	875																																																																																																																																																
<table border="1"> <tr> <th>Paber</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Paber</td> <td>630 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40</td> <td>1515</td> <td>1700</td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Lugemine, panderoll., pakkim. 1/2 tn. X 60.-</td> <td>30</td> <td>50</td> </tr> </table>	Paber	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Paber	630 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	1515	1700		" " " " " "				" " " " " "				" " " " " "				Lugemine, panderoll., pakkim. 1/2 tn. X 60.-	30	50	<table border="1"> <tr> <th>Paber</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Paber</td> <td>630 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40</td> <td>1515</td> <td>1700</td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Lugemine, panderoll., pakkim. 1/2 tn. X 60.-</td> <td>30</td> <td>50</td> </tr> </table>	Paber	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Paber	630 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	1515	1700		" " " " " "				" " " " " "				" " " " " "				" " " " " "				Lugemine, panderoll., pakkim. 1/2 tn. X 60.-	30	50	<table border="1"> <tr> <th>Paber</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Paber</td> <td>630 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40</td> <td>1515</td> <td>1700</td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Lugemine, panderoll., pakkim. 1/2 tn. X 60.-</td> <td>30</td> <td>50</td> </tr> </table>	Paber	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Paber	630 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	1515	1700		" " " " " "				" " " " " "				" " " " " "				" " " " " "				Lugemine, panderoll., pakkim. 1/2 tn. X 60.-	30	50	<table border="1"> <tr> <th>Paber</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Paber</td> <td>630 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40</td> <td>1515</td> <td>1700</td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Lugemine, panderoll., pakkim. 1/2 tn. X 60.-</td> <td>30</td> <td>50</td> </tr> </table>	Paber	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Paber	630 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	1515	1700		" " " " " "				" " " " " "				" " " " " "				" " " " " "				Lugemine, panderoll., pakkim. 1/2 tn. X 60.-	30	50																																				
Paber	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Paber	630 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	1515	1700																																																																																																																																																
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	Lugemine, panderoll., pakkim. 1/2 tn. X 60.-	30	50																																																																																																																																																
Paber	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Paber	630 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	1515	1700																																																																																																																																																
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	Lugemine, panderoll., pakkim. 1/2 tn. X 60.-	30	50																																																																																																																																																
Paber	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Paber	630 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	1515	1700																																																																																																																																																
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	Lugemine, panderoll., pakkim. 1/2 tn. X 60.-	30	50																																																																																																																																																
Paber	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Paber	630 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	1515	1700																																																																																																																																																
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	Lugemine, panderoll., pakkim. 1/2 tn. X 60.-	30	50																																																																																																																																																
<table border="1"> <tr> <th>Kõite-</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Kõite-</td> <td>1200 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40</td> <td>3025</td> <td>3400</td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Lugemine, panderoll., pakkim. 1 tn. X 60.-</td> <td>60</td> <td>100</td> </tr> </table>	Kõite-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Kõite-	1200 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	3025	3400		" " " " " "				" " " " " "				" " " " " "				Lugemine, panderoll., pakkim. 1 tn. X 60.-	60	100	<table border="1"> <tr> <th>Kõite-</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Kõite-</td> <td>1200 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40</td> <td>3025</td> <td>3400</td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Lugemine, panderoll., pakkim. 1 tn. X 60.-</td> <td>60</td> <td>100</td> </tr> </table>	Kõite-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Kõite-	1200 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	3025	3400		" " " " " "				" " " " " "				" " " " " "				Lugemine, panderoll., pakkim. 1 tn. X 60.-	60	100	<table border="1"> <tr> <th>Kõite-</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Kõite-</td> <td>1200 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40</td> <td>3025</td> <td>3400</td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Lugemine, panderoll., pakkim. 1 tn. X 60.-</td> <td>60</td> <td>100</td> </tr> </table>	Kõite-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Kõite-	1200 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	3025	3400		" " " " " "				" " " " " "				" " " " " "				Lugemine, panderoll., pakkim. 1 tn. X 60.-	60	100	<table border="1"> <tr> <th>Kõite-</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Kõite-</td> <td>1200 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40</td> <td>3025</td> <td>3400</td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>" " " " " "</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Lugemine, panderoll., pakkim. 1 tn. X 60.-</td> <td>60</td> <td>100</td> </tr> </table>	Kõite-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Kõite-	1200 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	3025	3400		" " " " " "				" " " " " "				" " " " " "				Lugemine, panderoll., pakkim. 1 tn. X 60.-	60	100																																																
Kõite-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Kõite-	1200 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	3025	3400																																																																																																																																																
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	Lugemine, panderoll., pakkim. 1 tn. X 60.-	60	100																																																																																																																																																
Kõite-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Kõite-	1200 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	3025	3400																																																																																																																																																
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	Lugemine, panderoll., pakkim. 1 tn. X 60.-	60	100																																																																																																																																																
Kõite-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Kõite-	1200 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	3025	3400																																																																																																																																																
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	Lugemine, panderoll., pakkim. 1 tn. X 60.-	60	100																																																																																																																																																
Kõite-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Kõite-	1200 pg. 28 nael. kirjutusp. Soome à 2.40	3025	3400																																																																																																																																																
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	" " " " " "																																																																																																																																																		
	Lugemine, panderoll., pakkim. 1 tn. X 60.-	60	100																																																																																																																																																
<table border="1"> <tr> <th>Mitme-</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Mitme-</td> <td>1. tuhat. . 500.-</td> <td>4855</td> <td>5750</td> </tr> <tr> <td></td> <td>41 X 250.-=1000.-</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Mitme-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Mitme-	1. tuhat. . 500.-	4855	5750		41 X 250.-=1000.-			<table border="1"> <tr> <th>Mitme-</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Mitme-</td> <td>1. tuhat. . 500.-</td> <td>4855</td> <td>5750</td> </tr> <tr> <td></td> <td>41 X 250.-=1000.-</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Mitme-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Mitme-	1. tuhat. . 500.-	4855	5750		41 X 250.-=1000.-			<table border="1"> <tr> <th>Mitme-</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Mitme-</td> <td>1. tuhat. . 500.-</td> <td>4855</td> <td>5750</td> </tr> <tr> <td></td> <td>41 X 250.-=1000.-</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Mitme-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Mitme-	1. tuhat. . 500.-	4855	5750		41 X 250.-=1000.-			<table border="1"> <tr> <th>Mitme-</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Mitme-</td> <td>1. tuhat. . 500.-</td> <td>4855</td> <td>5750</td> </tr> <tr> <td></td> <td>41 X 250.-=1000.-</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Mitme-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Mitme-	1. tuhat. . 500.-	4855	5750		41 X 250.-=1000.-																																																																																																		
Mitme-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Mitme-	1. tuhat. . 500.-	4855	5750																																																																																																																																																
	41 X 250.-=1000.-																																																																																																																																																		
Mitme-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Mitme-	1. tuhat. . 500.-	4855	5750																																																																																																																																																
	41 X 250.-=1000.-																																																																																																																																																		
Mitme-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Mitme-	1. tuhat. . 500.-	4855	5750																																																																																																																																																
	41 X 250.-=1000.-																																																																																																																																																		
Mitme-	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Mitme-	1. tuhat. . 500.-	4855	5750																																																																																																																																																
	41 X 250.-=1000.-																																																																																																																																																		
<table border="1"> <tr> <th>Saate nr. 872</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Saate nr. 872</td> <td>4. mail 1923</td> <td>2875</td> <td>3375</td> </tr> </table>	Saate nr. 872	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Saate nr. 872	4. mail 1923	2875	3375	<table border="1"> <tr> <th>Saate nr. 2121</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Saate nr. 2121</td> <td>10. sept. 1923</td> <td>4855</td> <td>5750</td> </tr> </table>	Saate nr. 2121	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Saate nr. 2121	10. sept. 1923	4855	5750	<table border="1"> <tr> <th>Saate nr. 872</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Saate nr. 872</td> <td>4. mail 1923</td> <td>2875</td> <td>3375</td> </tr> </table>	Saate nr. 872	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Saate nr. 872	4. mail 1923	2875	3375	<table border="1"> <tr> <th>Saate nr. 2121</th> <th>1. tuhat. . 500.-</th> <th>Müügihind</th> <th>tariffi järel</th> </tr> <tr> <td>Saate nr. 2121</td> <td>10. sept. 1923</td> <td>4855</td> <td>5750</td> </tr> </table>	Saate nr. 2121	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel	Saate nr. 2121	10. sept. 1923	4855	5750																																																																																																																
Saate nr. 872	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Saate nr. 872	4. mail 1923	2875	3375																																																																																																																																																
Saate nr. 2121	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Saate nr. 2121	10. sept. 1923	4855	5750																																																																																																																																																
Saate nr. 872	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Saate nr. 872	4. mail 1923	2875	3375																																																																																																																																																
Saate nr. 2121	1. tuhat. . 500.-	Müügihind	tariffi järel																																																																																																																																																
Saate nr. 2121	10. sept. 1923	4855	5750																																																																																																																																																

ühel isesuguse jaotusega on. Nii võiks niihästi raamatu- kui ka kivitrükile täiesti eraldi ümbrikke tarvitada, mille läbi teised lahtrid avaramaks muutuvad, mis võimaldaks iga osakonda rohkem üksikasjaliste nimetustega täiendada. Ka broshüüridele kuulugu täiesti iselaadilised, oma nõuetele vastavad kalkulationsümbrikud.

Ümbrikud hoitakse selle jaoks valmistatud kartoteekkujuliste laegastega kapis alal ja paigutatakse sinna tööde liikide järele, sealjuures tellijaid tähestiku korda asetades. Tähestiku järjekorda seadmine võib kas tähestikkaartide läbi ehk vabalt ilma nendeta sündida. Iga laegas kannab temas aset leiduva tööliigi nimetusse delit (tarbekorral ka tähestiku tähte). Kujutus nr. 30 püüab ülalnimetatud seletust kujukamaks teha. Nagu näha, omab iga tööliik kas omaette laeka, ehk viimasesse võib mahutada ka mitut liiki töid. Iseäranis suurearvuline tööliik võib aga ka tarbekorral mitu laegast oma alla võtta. Ühte laegast aga mitmele tööliigile tarvitades tuleb nende igaühe vahetegemise märkideks kas paksust värvilistest kartongist või õhukesest vineerist rühma- ehk liigituskaarte tarvitada, mille väljalõigetele vastav pealkiri üles märgitakse.

Iseenesest on selle registreerimismetoodi kõik järgmine. Peale teatud töö valmisaamise pakitakse ta sisse ja pannakse ühtlasi asjaomasest tööst mõned puhtad tõendid kõrvale. Pakkija saadab töö ja tõendid ühes tööümbrikuga kontoris, kus hind välja rehkendatakse mainitud kalkulationsümbriku peale. Ühe ja sama töö korduvate tellimiste puhul sünnib kalkulationsiooni tegemine seni endise ümbriku peal edasi, selle jaoks määratud järgmistes lahtrites, kuni ruumi jätkub. Sel kombel on võimalus loodud 4 korda (2 korda esi- ja 2 korda tagaküljel) üht ümbrikku tarvitada, kusjuures eelmised kalkulationsioonid uue hinna reguleerimiseks kasulikud on. Peale tõendepoognate ümbrikku mahutamise, mida vähemalt 2—3 tükki pannakse, rändab ümbrik, kui ta üldsummad ka müügi- raamatusse ära on tähendatud, oma teatud laekasse. Ühe tõendi peale märgitagu saatenumber ja seda eksemplaari ei tohi mingil tingimisel ümbrikust kõrvaldada. Proovideks

võib tarvitada teisi numbriteta tõendid. Ülevaatlikkust aitab märksa suurendada, kui iga liik tööd veel värviliste kartongkaartide läbi kaustade järele ära jagatakse. Kaustakaartide tarvituselevõtmisel ei ole sünnis ühelajal ka tähestikkaarte pruukida, vaid tellijad asetatagu tähestiku korda ilma nendeta. Ühe trükistö uuesti tellimisel on nõutava tõendi ülesotsimine asjaomasest laekast mõne silmapilgu töö. Tõsiselt ei peaks ükski korralik trükikoda ilma sellekohase korraldusega tegutsema, ja on siisugune seade kindel olemas, siis on selle edaspidine korrashoid tühine asi, ainult tuleb teda piinliku karva-pealsusega iga tellimise ärasaate järel täita.

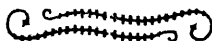
*

Lõpetades kirjatükki, tuleb tähendada, et eelpool kirjeldatud alustele rajatud töötamiskäigul on tingimata edukas tagajärg, iseäranis kui kõik korraldused kogu personaalile kindlalt sisse juurduvad. Seks on aga tugevat tahte jõudu tarvis, et neid korraldusi täies ulatuses läbi viia. Kui tihti ei näi aga kirjeldatud raamidest tegevuse juhtimine liig ränk ja tülikas olevat. Kedagi ei tohiks nägelikud vaevad, takistused kui ka hool, mis äri korraspidamise peale kulutatakse, araks teha, vaid julge edasirühkimine viib sihile. Ja just raskuste läbi luuakse ettevõttele kindel põhi, mis omakord üldsusele kasuks tuleb. Siis ei suuda ka väikesed õnnetused, ühe ehk teise eksimised, mis küll paratamata igalpool juhtuvad, äri ilmaski rööpast välja lüüa.

Iseenesest arusaadavalt ei või igalpool ühtlase viisi järele talitada, sest asjaolud on igalpool isesugused. Ei ole ka selle kirjatüki eesmärk olnud ühtlast tegevusviisi kõikidele ettevõtetele anda, vaid ainult neid põhijooni selgitada, mis ratsionaalsuse mõttes kuidagi kasulikud olla võiksid. Ja kui ühel ehk teisel juhtumisel käesolev artikkel on võinud näpunäidet mingis suhtes anda, siis on selle kirjutuse otstarve seega täidetud.

* * *

Allikatena tarvitatud:
W. Kattenbusch, „Schweizer Graphische Mitteilungen“.
C. H. A. Meier, „Die Buchführung im Druckgewerbe“.

ÜHE UUE KIRJA ILMUMISE PUHUL.

RUDOLF KOCHI „NEULAND“.

J. VEIKESAUN.

Nagu teada, töötavad Saksa graafika-kunstnikud enam kui parkümmend aastat ülesande kallal luua Saksa trükitööstusele ilusaid, kunstilisi kirju. Juba ammu on nad tollaegsele monotoonsele Inglise antiikvale „ust näidanud“ ja püüdnud esineda uute kirjadega, igamees oma võimete kohaselt. Ja neid kirje on ilmunud ei üks ega kümme, vaid mitmedkümnend ja neid on käsitatud väga mitmesugustest vaatepunktidest. Sest varsti ei olnud paljud rahul sellega, et valamisärid nende joonistustest kõik konarlused maha siluvad ja sellejuures kunstniku isik

Rudolf Koch pole algaja sel alal. Võib öelda, et tema on peale Eckmanni üks neist vähestest, kelle kirjad peaaegu üldtarvitatuiks on saanud. Tema esimene kiri, lihtsa nimega „Koch-Schrift“ on see, mille kohta ülemal-loodud kõige pealt maksev on. Kuid ka järgmised: „Maximilian-Gotisch“, „Maximilian-Antiikva“ on sedasama lugupidamist leidnud. Koch on peaaesjalikult Gooti kirjade harrastaja ja kõik tema joonistatud Gooti kirjad kalduvad selle poole, et „olla kui kirjutatud“. Antiikvas pole see joon nii väga tuntav. Koch on tegev kirja joonistajana ka väljas-

**DENNE EINE JEGLICHE KUNST
ODER WERK WIE KLEIN
SIE SEIEN DAS SIND ALLE
SAMT GNADEN UND WIR
KET SIE ALLESAMT DER HEIT-
LIGE GEIST ZU NUTZ UND**

Kiri „Neuland“.

(„persönliches Gepräge“) kirja juures taha-plainile jääb. See on saanud aluseks palju-tele erivooludele kirjaloomisel. Ühed on esinenud nõudega, et trükikiri kandku käega kirjutatud kirja ilmet, ja on ka sarnaseid joonistanud (Belwe-, Jaecker-, Delitzsch-kirjad), teistele on olnud sellestki vähe; nad on joonistanud kirju, mille servad silumata ja välja näevad, nagu oleks kunstnik just praegu nad käega tõmmanud (Bernhard jne.); kolmandad on katsunud võtta pintslit kirja-joonistamise abinõuks (iseäranis uue voolu algusel) ja on selle riistaga kenasid kirju loonud (Eckmann-, Herold-, Carola-kirjad). Lõpuks on need lahkeliid siiski vaikinud ja selle juure jäädud, et trükikiri olgu see, mis ta peab olema, s. t. trükitud. Nüüd esineb graafiker R. Koch oma uuima kirjaga „Neuland“ ja selles on märgata hoopis uim nõue: trükikiri olgu nagu puu peale lõigatud.

pool trükitööstuse tarvidust, niisama nende lõikajana puusse ja on välja annud, koos töötades Gerstung & Co kirjastusäri, Offenbachis, väikeseid kunstkirja raamatukesi, mis lõigatud puusse, üldnime all „Rudolfische Drucke“. Trükitööstuse tarbeks on Koch joonistanud kirju siinamaale ainult vennad Klingspori valamisäri, Offenbachis.

Kirjas „Neuland“ on teostamist leidnud paljude teiste graafikeride soov, et kirja ümbertöötamise puhul ja punsoonide graveerimisel kunstniku omapärasusest midagi kaduma ei läheks ja kiri trükituna nii välja näeks, nagu tema originaalidki, mida kunstnik joonistanud, sest „Neulandi“ prooviraamatukeses eessõnas kirjutab Koch, et tema enese joonistatud originaalide järele ka punsoonid isiklikult olla graveerinud, neid välja viilides. Seega siis pole selle kirja välja-töötamise juures harilik kirja graveerimise

abinõu — pöitel — tarvitamist leidnud ja sellest nähtavasti olenebki tema omapärasus. Tegelikus elus pole sel asjaolul, et kunstnik ühtlasi gravöörina esineb, kuigi suurt tähtsust. Seda näitab kõige pealt see, et tal on püsivust olnud ainult suuri tähti välja graveerida, sest „Neuland“ esineb ainult veresaalkirjana, mis tugevalt piirab tema tarvitamisvõimalusi, kuna vastasel puhul, s. t. kui ka väiksed tähed olemas oleks, tarvitamisvõimalus palju mitmekülgsem oleks. Teiseks — selle kirja väljanägemine üldse. Olugi, et ta omapäraselt ilus on ja massina tarvitades esteetiliselt mõjuvaid lehekülgi annab, kuid raamatu kirjana pole ta mõeldav tähtede puudumise tõttu (raamatukirjana võiks teda tarvitada ainult Koch ise oma „Rudolfinsche Drucke“ jaoks) ja teiste kir-

jadega üheskoos tarvitada ei kõlba ta samuti, olgu siis äärmisel juhtumisel mõne teise Kochi joonistatud kirjaga. Jääb üle ainult võimalus tarvitada iseseisva aktsidentskirjana. Kuid ka mitte igal puhul. Vaid ainult nende äride kirjapeadeks, ärikaartideks ja kataloogikaanteks, mille tegevusala selle kirja tarvitamise läbi just kui alla kriipsutataks. Sellest kõigest on selge, et kunstnik R. Kochi püüet kirjajoonistajat ja gravööri ühte isikusse ühendada, järelaimamise väärilikeks pidada ei saa, vaid see mõjuks kindlasti kaasa kirjade hinna tõusule ja väljanägemise halvenemisele, mis oleks tingitud siamaalse osava ja vilunud kirjagravööri eemalejäämisega ja vähekogenenud ning harjumata kunstniku asemeleastumisega. Sest igamees jäägu oma eriala juure.

II. ÜLERIIKLINE EESTI TRÜKI- JA RAAMATUKÖITE-TÖÖSTURITE KONGRESS.

Et jätkata läinud aastal alustatud tööd Eesti raamatutööstuse edendamise sihis, kutsus käesoleval aastal Eesti Graafika- ja Raamatuköitetööstuse Ettevõtjate Ühingu juhatus 25. novembriks Tallinna teise üleriiklise trüki- ja köitetöösturite kongressi kokku.

Kongressist, mis Tallinna Eesti Kirjastus-Ühise „Päevalehe“ koosolekusaalis ära peeti, võtsid osa 41 isikut, nendest: hrad Uibopuu, Peterson, Mutli, Roosik, Rauman, Jentson („Pvl.“ — Tallinn); Silberhand, Treumann („Ühiselu“ — Tallinn); Veiler, Davis, Mikita („Vaba Maa“ — Tallinn); Kentmann, Rödhelm („E. T. A.-S.“ — Tallinn); Kangro („Ühistrükikoda“ — Tallinn); Tohver („Täht“ — Tallinn); Zimmermann, Roosileht, Beilinson, Ehrenpreis, Raudsepp, Klaas, Kümmel, Talvik, Kitzel (kõik Tallinna trükik.); Reimann, Asnovitsch, Klaff, Kristin, Tikk, Rebane, Hakkaja, Pett (kõik köitetööst. Tallinnast); Nurmberg (Viljandi), Hahn (Mathieseni tr., Tartu), Sagar („Postimees“ — Tartu); Linde („Varrak“ — Tartu); Zimmermann (Valk), Kruusemägi („Rakvere Ühistrükikoda“), Pohlak (Võru), Jaason (k.-ü. „Täht“ — Võru), Triik, „Kaja“ esitaja Tallinnast.

II. Üleriiklise trüki- ja raamatuköitetöösturite kongressi protokoll.

Kongressist osavõtjaid on 41.

Kell 12,15 päeval, 25. novembril 1923. a., avab E. G. R. E. Ü. esimees Fr. Uibopuu kongressi tervitusega.

Kongressi juhatusse valitakse: juhatajaks: Fr. Uibopuu, J. Jaason ja V. Kentmann, kirjaltoimetajateks: A. Veiler, P. Sagar ja P. Treumann.

Asutakse päevakorra järgmiste punktide läbivõtmisele.

I referaat.

Esimesena kannab Fr. Uibopuu ette referaadi aine üle „Trükiteööstuse organiseerimise tähtsusest Eestis“. Kõne põhimõte — kindel ülemaaline organiseerimine; on tähtis, et kõik trükiteöösturid võitlus- ja võistlusvõimelised oleksid.

Läbirääkimistel toonitatakse organiseerimise tähtsust. Raudsepp (Tallinn) avaldab kahetsust, et mitmed töösturid, kes ka I. kongressil viibisid, veel mitte seltsi liikmeteks ei ole hakanud; kui mõnesugused takistused väljaspool olemas on, peaks seda kohe ütlema. Viimase väite vastu vaieldakse (Kümmel, B. Linde).

Lõpuks võetakse ilma vastuhäätteta vastu Fr. Uibopuu poolt ettepanud resolutsioon:

„Kongress tunnustab tarvilikuks, et kõik trükiteöösturid Eestis ühineks üheks seltsiks, ja et kongressist osavõtavad trükiteöösturid oma ringkondades kohapeal ühinemise heaks kihutustööd teeksid.“

II referaat.

Järgmise referaadi kannab ette P. Treumann aine üle „Trükiteööstuse kutseharidus: kool, kursused ja kuukiri“.

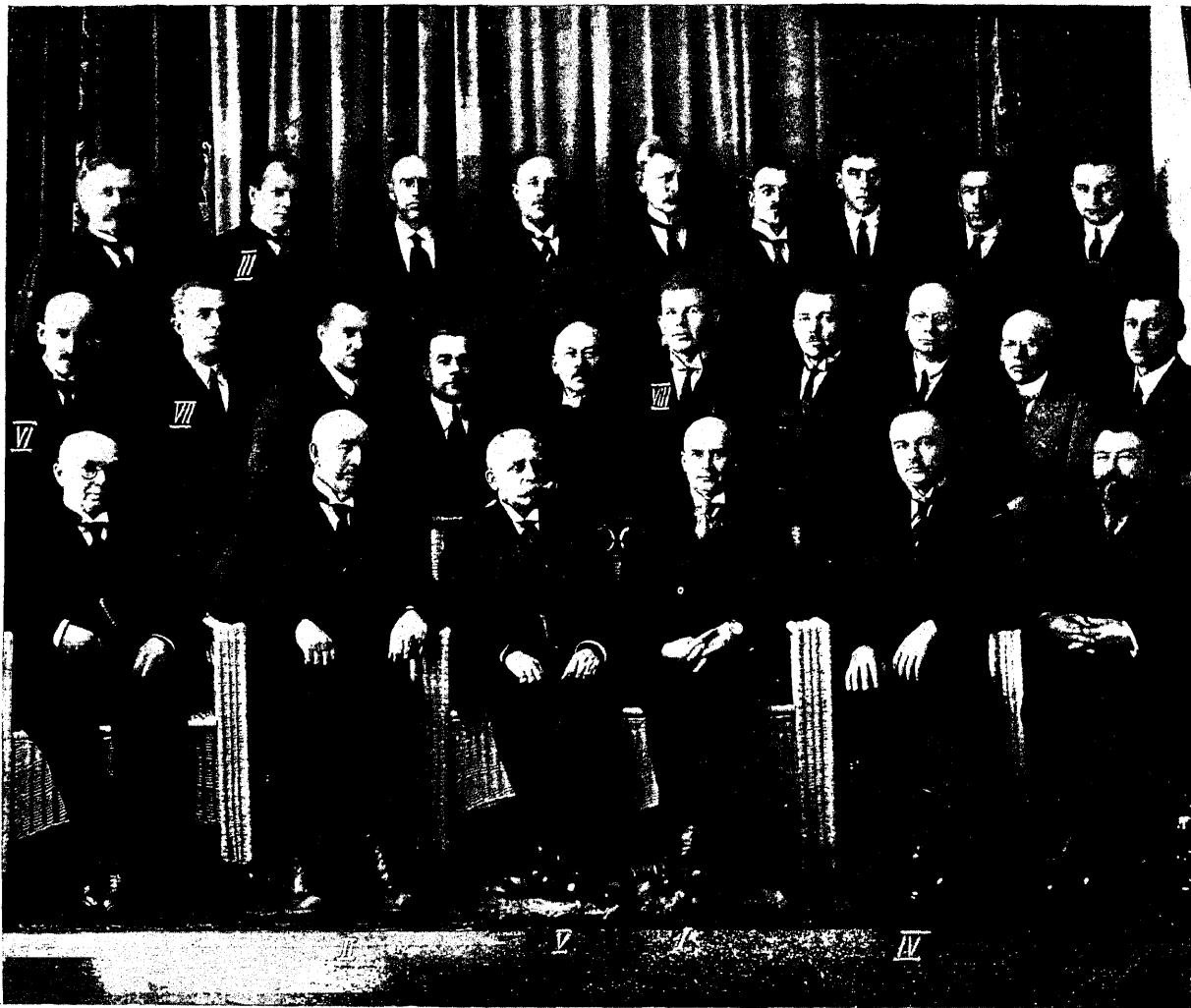
Lühikeses kõnes katsutakse ära näidata töösukse töstmise vajadust ning soovitakse selle kättesaamiseks järgmisi teid: Õpilaste täielikum hoolella võtmine töö juures, neid õpetada kui õpilasi kunagi, ning neid mitte liig kõrvaltöödega koormata. Organiseerida võimaluse järele lendkursusi, eriti vähemates linnades ning seal, kus kohapeal õpejõududest puudus ja kus alaline kool või kursus võimata. Tähtsa tegurina kooliküsimust võtta ning õhutada seda mõtet kuni eesmärgi kättesaamiseni. Tehnilist kirjandust soetada tõlgete ja algupärandite näol. Tallinnas ilmuvat Eesti trükiteööstust käsivat kuukirja

„Eesti Graafikat“ kui ainukest praegusel ajal trükitöösturitel kasutada olevat trükitud sõna enam oma hoolealuseks võtta.

on tarvilik trükitööstuse tõstmine lühemaajaliste kursuste abil, mida võimaluse korral lendkursuste näol kõigis kohtades korraldataks, kus kohapeal-

EESTI TRÜKITÖÖSTURITE KONGRESS.

Tallinnas, 25. novembril s. a.

Eesti Graafika ja Raamatuköitmisööstuse Ettevõtjate Ühingu juhatus: Esimees F. Uibopuu (I), abiesimees J. Reimann (II), kirjatoimetaja A. Veiler (III), J. Zimmermann (IV), kassahoidja A. Silberhand (V), E. Kitzel (VI). Kongressi juhatajaks oli F. Uibopuu, kirjatoimetajaks A. Veiler, P. Sagar (VII) ja P. Treumann (VIII).

Läbirääkimistel selgub ühine seisukoht selles küsimuses, ning lõpuks võetakse vastu resolutsioon, mis esitatud herra Sagar'i poolt ja mis järgmine:

„Teine üleriikline trüki- ja raamatuköitetöösturite kongress tunnustab tarvilikuks, et trükitööstuse tõstmiseks riiklise kunsttööstuse kooli juures trükitööstuse klass avataks, mille tegevus kokkukõlastatakse trükitöösturite nõuetega. Samuti

sed töösturid seltsi ümber on koondunud. Aja- kirja „Eesti Graafika“ tellimine peaks kõigile trükitöösturitele kõlbliseks kohustuseks olema.“

III referaat.

J. Mutli refereerib sine üle „Ladumasin trükitööstuses“, toonitades, et ladumasin on kasulik niihästi suures kui ka väiksemas trükikojas.

Läbirääkimisi selle küsimus üle ei teki ja erilist resolutsiooni vastu ei võetud.

IV referaat.

J. Reimann kannab selle järele ette referaadi „Mis tuleks teha raamatukõitetööstuse tõstmiseks Eestis“.

Peale referaadi ettekandmist tehakse kell 14,50 lõunavaheaeg. Koosolek algab uuesti kell 16,20.

Läbirääkimistel J. Reimanni kõne üle toonitatakse, et meil kõitetööstus veel väga arenemata on. Maitserikkaid kõitetöid ei ole leida. Ühelt poolt (J. Reimann j. t.) arvatakse selle põhjuseks õppinud tööliste puudust, teiselt poolt (E. Talvik j. t.) arvatakse, et ka töösturid ise arenemata on. Ühineatakse lõpukokkuvõttes, et raamatukõitetöösturid peavad ühingu ümber koonduma ja ka iseenda arendamise eest hoolitsema. Õppinud tööliste väljakoolitamiseks peetakse tarvilikuks kooli ja sellekohaseid kursusi.

V referaat.

J. Zimmermanni poolt ettekantud referaadis „Tollimääruste“ üle näidatakse ära, missugused ebanormaalsed kõrged tollid maksas on tooresainete ja muude materjalide peal, mis trüki- ja kõitetööstuse tarvis väljamaalt sisse veetakse.

Peale läbirääkimiste tunnustab kongress tarvilikuks, et E. G. R. E. Ü. juhatus rahaministeeriumi ees samme astuks tollitariifide alandamiseks trüki- ja kõitetööstuse tarvis väljamaalt sisseveetavate materjalide pealt.

VII referaat.

A. Veiler refereerib trükiseaduse üle. Meil pandi maksta uus trükiseadus 8. märtsil 1923. Seadus määrab trükitoote iseloomuks paljundamise mehaanilisel või keemilisel teel. Ajalehe väljaandmisel maksab teadaande kord. Seadus teeb vahet perioodiliste ja mitteperioodiliste väljaannete vahel. Esimeste kohta on üles seatud nõudmised: vastutava toimetaja, väljaandja nimed, trükikoja ja toimetuse asukoht. Kuulutuste eest ajalehtedes vastutab vast. toimetaja, kui selles erisikult tähendatud ei ole. Edasi peatub kõneleja õienduste avaldamise korra ja konfiskeerimise õiguse juures. Trükikodade kohta on seatud kolm erinõudmist, mida teistel tööstusasutustel mitte täita ei tule, nimelt 1) töö algamise teade politseile, 2) nõõrraamat ja 3) sunnieksemplaarid. Kõneleja toob väljavõtteid valitsuse poolt esitatud eelnõust, mis hiljem Riigikoguse kõneleja paranduste läbi muudeti. Alguses nõuti, et trükikoda ka trükitööde autori ehk tõlkija igakord välja peab uurima, sunnieksemplaarid kaltsudest valmistatud paberil trükiks ja trükitöö ainult tema tellija allkirja vastu välja annaks, missugune allkiri nõõrraamatus peab olema. Edasi peatub referent n. n. käsitrükikodade juures, kõneledes neist trükitööde valmistajatest, kes oma kodus naiste ja lastega tööd teevad, ilma et nad mingisuguste töökaitse määruste ja käsitöö seaduste alla käiks, võimatu halba tööd valmistavad ja hindades mingisugust piiri ei pea. Lõpuks annab kõneleja väikese ülevaate praegusest riigi-trükikojast, mis oma põhimäärustega, mis seadusandlisel teel maksta pandud, teiste trükikodadega võrreldes sedavõrd eesõigustatud seisukorda on seatud, et see meie trükitööstust juba üldiselt ähvardab. Riigi trükikojal on 100 miljoni margaline kapitaal ilma protsentideta tarvitada, ettevõtte ei käi tulumaksude alla, töötad ilma ärimak-

sudeta, temal on tööde valmistamisel eesõigus, missugune eesõigus isegi niikaugele ulatab, et kõiksugu maksudevõtmise kviitungiraamatute trükkimist selle mõiste alla võib viia. Nii ei tarvitse ta hindade üleskrüvimises piiri pidada ega tööheaduse peale suurt rõhku panna, sest tarvitaja peab maksma, mis nõutakse — mujal seda tööd ei saa teha. Referent paneb ette järgmise resolutsiooni:

„Teine üleriikline trükitöösturite kongress leiab, et seadusandlisel teel kindlaks tuleb määrata trükikoja mõiste ja ainult neil asutustel lubada trükitöid valmistada, mis sellele mõistele vastavad. Ka riigitrükikoja põhimäärusi tuleb muuta selles mõttes, et riigitrükikoda mitte sedavõrd eesõigustatud seisukorras ei oleks, et kogu trükitööstus Eestis selle all kannatab.“

Resolutsioon võetakse ühel häälel vastu.

VII referaat.

Järgneb V. Kentmanni ettekanne Göteborgi näitusest ja I üleilmisest trükitöösturite kongressist ning Rootsi trükitööstusest.

Kõneledes rahvusvahelisest trükitöösturite kongressist Rootsis ja näitusest, mis samal ajal Göteborgi linna 300-aastase juubeli puhul ära peeti, toonitab herra Kentmann eriti seda imestamisväärilist oskust — ära kasutada võrdlemisi väikest ja ebakohast maaala, mis seal selleks otstarbeks tarvitada olnud. Pöörates kongressi juure, mille algatajaks Rootsi vanem trükitööstur herra Valdemar Zachrisson, ütleb kõneleja, et 45 välisriikide osavõtjast, peale Rootsi trükitöösturite, Baltimaalt ainult kaks saadikut olid, nim. Eesti trükitöösturite esitajad herrad Kentmann ja Silberhand. — Kongressi keeleks oli inglise keel. — Rootsi trükitöösturite organisatsioonist ütleb kõneleja, et see umbes kolmekümne aasta eest tööliste streigi tõttu aluse sai. Praegu on suurem osa Rootsi trükitöösture oma ühingu liikmed. Kongressi järelduseks tulevikus oleks büroo asutamine, mis alalise sekretäri juhatusel kõiksuguseid trükitööstuse puutuvaid asju rahvusvahelisel alusel ajaks, nagu: registreeriks lepinguid, annaks ühist suuremat kuukirja välja ning vastaks kõikide küsimuste peale, mis tehtud kohastes piirides. Peale selle on otsustatud standardiseerida nii paberi-formaate kui ka trükimasinaid. Tööoskuse tõstmiseks töötavad seal rida kooli ja kursusi, milledest osavõtmine õpilastele sunduslik; mõned neist peetakse ülal seltskonna poolt.

VIII referaat.

J. Peterson kõneleb trükitöötariifidest. Töö kalkuleerimist raskendab üksikasjalikumalt välja töötatud tariifide tabelite puudus. Kui need tabelid üksikasjalikult olemas — oleks ka võimalik ühtlast tööhindamist ülesmaa läbi viia. Kõneleja lõpetab soovialdusega, et une hooga käsile võetaks ülemaaliste minimaal-tariifide väjatõttamist.

Fr. Uibopuu — tariifide ühtlustamine on meil üks valusamatest küsimustest. Saame asja paremate tagajärgedega ainult siis läbi viia, kui ta mitte ainult Tallinna trükikodade kohta maksma ei jääks.

Raudsepp — seni kuni kõik trükitöösturid ühingu ümber ei ole koondunud, ei saa üldtariifi läbi viia. Edasi toob kõneleja näitusi juhtumistest, kus tööde hinnad ilma ühegi loogigata ära on määratud.

Kümmel arvab, et asjata on minimaaltariifide maksmapanemisest kõnelelda, keegi neid ei pea.

Koosolek tunnustab minimaal-tariifid põhimõttelikult tarvilikuks.

Järgnevatel läbirääkimistel toonitatakse tarvidust, et kui mitte kõik, siis vähemalt arusaajamad trükistöösturid kindlalt ühingu ümber koonduks. Siis suudavad nad üldtariifide tarvitamist ka mitte-liigetele peale suruda.

Otsustatakse üldtariifide väljatöötamiseks moodustada komisjon, millest osa võtaks peale Tallinna trükistöösturite esitajate ka teiste linnade trükistöösturite esitajad, selle peale vaadata, kas nad ühingu liikmed on või mitte.

IX referaat.

J. Z i m m e r m a n n refereerib tööliste haigekassa ja tööliste kinnituse küsimuse üle. Peale ülevaate

tööliste kinnituse arenemisest möödunud ajal, peatub kõneleja meil praegu maksmas olevate korralduste ja töö-hoolekandeministeeriumi tulevikukavatsuste juures. Trükistöösturite seisukohast tarvilikud parandused on ette toodud E. G. R. E. Ü. juhatause poolt tööhoolekandeministrile antud märgukirjas.

Kõneleja avaldab soovi, et ka praegune kongress oma arvamist selle küsimuse kohta avaldaks.

P. S a g a r i ettepanekul tunnustatakse õigeks ühingu juhatause senised sammud tööliste haigekassa ja kinnituse, sama ka töökaitse korralduse parandamise asjus ja rõhutatakse tarvidust nende sammude energiliseks jätkamiseks.

Mitmesuguste läbirääkimiste all midagi erilist ette ei tooda ning kell 8,30 õht. lõpetab juhataja kongressi.

TEHNILISED MÄRKUSED

Nime- ehk tutvustamiskaardid.

Nime- ehk tutvustamiskaartide küsimust ei peaks mitte nii pealiskaudselt võtma, nagu seda harilikult tehakse, vaid nende tellimisel ja valmistamisel tuleks põhjalikku peenust ja maitset väljendada, sest pahatihti võidakse kaardiomaniku maitset võrrelda muljega, mida avaldab tema nimekaart.

Esiomadused, mida kaardi juures silmas võiks pidada, on hea kartong ja puhas trükk. Kaardi suurus, samuti kirja iseloom ja suurus peaksid võimalikult vastama tema otstarbele ja kokkukõlas olema kaardiomaniku isikuga. Kuigi nimekaardi suurst täpselt kindlaks määrata võimalik pole, võiks siiski nende suuruse suhtes järgmist ütelda: aadress-nimekaardid, samuti kaardid enam-vähem vanemate inimeste jaoks tohiks olla suuremad kui noorte kaardid; ka peaksid meesterahva kaardid naisterahva omadest suuremad olema. Nii, näituseks, võiks soovitada, et meesterahva kaardid mõõdus üle 6×10 sm. ei läheks, kuna naisterahva kaartide äärmiseks suuruseks $5,5 \times 9$ sm. küllalt oleks. Naisterahvaste kaartidena leiavad erilist lugupidamist pikad kitsad formaadid, millised sellepärast ka „daamide kaartide“ nime all tuntud. Noormeeste ja neiude kaartide suurst võiks 5×10 ja 5×8 sm. piirata, kuna laste kaardid suuremad ei pruugiks olla kui $3 \times 5,5$ ja 3×6 sm. Ümmargused kaardinurgad on kõigiti soovitatavad — tõstavad kaardi ilu ning on praktilised.

Seni kuni raamatutrükikoda nimekaardi trükkimises kivitrükikojaga vabalt võistelda võib, on tal ka teataval määral kohustused selle tööala vastu. Peaasjalikku rõhku tuleks panna nimekaardi kirjade peale, mis-suguseid trükikojas leiduma peaks igasuguses karakteris ja mõõdus, et tellija soovisid igakülgsest täita võiks. Kuna nimekaartide trükkimiseks kõige peenejoonelisemaid kirjatüüpe tarvitatakse, siis oleks soovitatav neid eraldada üldisest trükikojas kirjaprooviraamatust, seega saaks ära hoida nende kirjade laialdast tarvitamist mõne tujuka tellija soovil, mis neid paratamatalt kõlbmataks teeb nende eriülesandeks.

Kirjatüübi ja -suuruse valikul lähevad tellijate soovid suuresti lahku, võib aga siiski tähele panna, et ninimetatud kirjutuskirjad, mis hästi sarnanevad käsitsikirjutatud tähtedele, erilist poolehoidu leiavad.

Ka antiikva-kirjadele on nimekaartide trükkimisel mõjuv koht antud; ninelt — suurtele tähtedele meesterahvaste poolt, väiksele — naisterahvaste poolt.

Tutvustamiskaartide kirjade kohta, mis peaasjalikult tarvitusel on ärilistes ringkondades, võiks öelda, et need laotud olgu selgetest, hõlpsasti loetavatest kirjadest. Igasugused ilustatud tähed ja liigsed konksud tähtede juures toovad arvatava tulu asemel ainult kahju, kuna neid saaja isik vaevalt „välja uurima“ hakkab, kui need mitte pilku peale heites loetavad pole.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

A. JANSEN.

MAASTIK.

Kirjade valikul tuleks võimalikult hoiduda segakirjade tarvitamisest. Nimi ühes juurekuuluvate sõnadega olgu laotud tingimata ühest kirjatüübist. Kõige enam patustatakse selle vastu kirjutuskirjadest laotavate kaartide juures, kus vähemate kraatide puudumisel mõnesugust kursiivi tarvitatakse, mis vaatamata ebaühtlase iseloomu peale, kas enam langus või püsti on, kui nimirida. Et säärane tekst kaardi head välimust halvab, on ilma tõenduseta selge.

Kirja suuruse kohta võiks veel tähendada, et lühemad nimed, mõistagi, laiema iseloomuga kirjadest võetakse nagu näit.: kirjutuskirjad ja mõningate antiikva-kirjade suured tähed, pikemad nimed aga vastupidi — kitsamate kirjadest.

Tähelpanu võiks ka selle peale juhtida, et nimirida mitte liig pikaks ei veniks, seega kaardi küljeärtele ülemäära lähedale ei satuks ega muljet ei avaldaks, nagu kipuks rida kaardilt maha.

Mis puutub nimekaardi tehnilise külje täitmisesse, siis poleks üleliigne järgmist tähele panna: trükikirjadest, peaaegselt suurtest tähtedest laotud read, tulevad ühtlustada tähtede vahede suhtes. Ka tuleb juba ladumise juures silmas pidada, et ritta terved ja puhtad tähed satuksid. — Kirjutuskirjade tähestikus leidub harilikult kahe-suguseid r ja s tähti. Niinimetatud ümarik r on varustatud sidekriipsudega mõlemalt poolt, ja tarvitatakse teda sellepärast niihästi sõna keskel kui lõpus (kui ühes sõnas kaks ehk enam r tähti ette tuleb, siis olgu need ühesugused), kuna teine r ainult ees-sidekriipsu omab ja selle tõttu sõna keskel kohatu on. Samuti on lugu s tähega; ühedel neist on mõlemal pool sidekriipsud — sõna keskel tarvitamiseks, teised sõna lõpul tarvitamiseks — ühe sidekriipsuga.

Sõnavahede ruumi kohta võiks veel ütelda, et seda mitte liig laiaks ei aetaks; näit. oleks kitsamate kirjade juures küllalt $\frac{1}{3}$ ehk $\frac{1}{4}$ kantlikkust, laiemate juures $\frac{1}{2}$ kantlikkust (ka soovitatakse sõna vahe laiust käsitatava kirja „a“ (A) tähega võrrelda). Üldiselt peab niihästi sõnavahelaise kui tähtede vahede korraldamisel arvesse võtma „liig-liha“, mida üks või teine täht mitmesugusel määral omab, et ära hoida näotuid valgeid plekkisid, mis muidu paratamatult sinna satuvad, kuhu neid kõige vähem tarvis on.

Pt.

Tähtede joondeseadmisest.

Tegelikus töös tuleb üsna tihti juhtumisi ette, kus mõnesugustel põhjustel ühes ja samas reas mitmeid suuruse ja isegi iseloomu poolest lahkuminevaid kirjasid tarvitatakse. Näituseks: tahetakse mõnda sõna reast eriti välja paista lasta (peaaegselt ajalehe kuulutustes), siis võetakse see kas samast kirjatüübist, kuid võrdlemisi suurem, või laotakse kitsama kirja vahele mõni tühedam kiri, või jälle võetakse allakriipsutatud sõna kursiiv-kirjast. Igal seesugusel juhtumisel oleneb tarvitataivate kirjade kokkubivus laduja maitsest ja oskusest.

Nende ridadega tahetakse laduja tähelpanu vaid sellepeale juhtida, et sarnaselt, mitmest kirjast laotud rida laitmata välja näeks ja et kirjapilt, peaaegselt altpoolt, õiget joont kujutaks. Teadagi, on olemas mitmesuguseid kirjatüüpe ja lähevad need ka sellepärast niinim. „liigliha“ rohkuse suhtes üksteisest suuresti lahku, olgugi need ühekraadilised (-suurused).

Siin peab tähtede ehk sõnade joondeseadmiseks tingimata reagiilusid abiks võetama; kui vahe ka ainult üks punkt oleks, ei tohiks käega lüüa, vaid ka see vahe tuleks kõrvaldada. Ka näeb õieti halb välja, kui kitsama kirja vahele mõni paksemast ja laiemast kirjast sõna on paigutatud, mis pildi poolest eelmisest väiksem: olgugi need sõnad korralikult joonde seatud, jääb üles „lohk“ sisse, ja rida jätab mulje, nagu ähvardaks ta sealtkohalt katki murduda.

Pt.

Mida värvide segamisel eriti silmas tuleks pidada.

Ka kõige ettevaatlikuma meistri käes võib värvisegamine äparduda, kui temal segatavate värvide keemiline koosseis tundmata. Nimelt võib värvisegamise juures asjaolu tähele panna, et segatav värv, kõigi püüete peale vaatamata, küllalt puhtana ei esine, milline pahe paberile trükituna veel enam välja paistab.

Seda ära hoida võib ainult siis, kui segamiseks tarvitatakse värvisid „ühest perest“, s. o.: segatavad värvid olgu kas tinasisaldavad (mürgised!) nagu: Kremserweiss,*) Schaunweiss, Chromgelb, Neapel-

*) Tarvitatakse saksakeelseid nimetusi, kuna eesti-keelsed vähe tuntud ning eksiteele viia võivad.

gelb, Zitronengelb, Schwefelgelb, Chromgrün, Seidegrün, Kaisergrün, Russischgrün, Antikarmin, Mennige, Zinnoberersatz, Granat-zinnober ja t., või jälle väävlitsisaldavad värvid, nagu: Zinnober (võltsimata), Brillantzinnober, Kadmiumgelb, Orientblau, Kaiserblau, Ultramarin ja t. Vastasel korral aga, kui segatakse tinasisaldavad värvid väävlitsisaldavatega, milliste keemiline koosseis hästi ei sobi ning protsessi esile toob, siis näib segatud värv määrinuna välja.

Pt.

Värvide segamisest.

Läbipaistva põhivärvi saamiseks võetakse nõrgendamisainena kas värnitsat, mida soovitavale värvile juure lisatakse, või jälle segatakse põhivärviks valitud värvi segamisvalgega (Mischweiss). Sarnaselt segatud värv, kui sellega kõige viimasena trükitakse, laseb kõik teravate värvidega varem trükitud read enesest selgesti läbi paista. Ka tuleb segamisvalget (Mischweiss) sel puhul tarvitada, kui ette näha on, et trükitava põhja peale hiljem tindiga kirjutada kavatakse, näit.: vekslid, osatähed j. m. Krem-

servalgega segatud värv annab katva põhja, mis hästi läbi ei paista, ning tindiga kirjutamiseks ebasoodne.

*

Oliiv segatakse rohelisest ja punasest või kollasest ja sinakasvioletist.

Pruun — oranzhist ja sinisest, roostepruun — zinnoberist ja mustast, kollakaspruun — kollasest ja violetist, punakaspruun — karminpunasest ja sinikasrohelisest; oranzhist ja mustast.

Chamois — terra-siennast ja valgest (kattev), kollasest lakist ja mustast (läbipaistev).

Purpur — punasest ja violetist, .

Merkantilpruun — zinnoberist ja mustast.

Merkantilsinine — milorisinisest ja mustast.

Merkantilroheline — siidirohelisest (seidengrün) ja mustast.

Fotograafiapruun — hiinapunasest (Chineserrot) ja rohelisest, seepiast ja sinisest, põletatud siennast ja sinisest.

Fotograafiapruun, lillakas — india kollasest ja violetist.

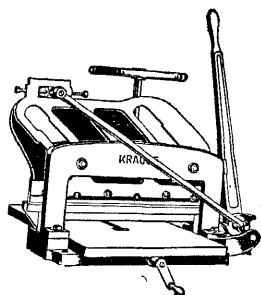
Pt.

H. REINSBERG
Tallinnas,
Vana Viru t. 13,

BERGER & WIRTH'i Petrogradi osakonna vanem montöör-
mehaanik, võtab oma peale iga süsteemi trüki-, ladu-
mis-, stereotüüp-, fraat-õmblus-, paberilõikamis- j. m.
paberitööstusmasinate remondi ja montaashi.

Parandan: nummeraatorid, kontrollkassasid
ja kirjutusmasinaid.

Värvipaberid
 Kehtimisestraat
 Kõitmistöökojad
 Trükkikojad
 Paberivabrikud - Kartongitööstused - Tõrkekojad
 insener A. M. Wisniewsky, Tallinn
 müüb igasugu masinaid ja aparate.
 laduist: vana viim t. 13, korrus, Telefon 10-88
 büroo: väike Pärnu mt. 21-3 " 20-09
 Färgmiste vabrikute peaesitaja Balti riikides:
 Karl Krause A/S Leipziger
 Kiirpressid Böhm ja Herber, Würzburg
 Fagenerbergwerke A/S Düsseldorf

KIRJAD JA ILUSTUSED
VASK- JA TÄITEMATERJAAL
RAAMATUTRÜKI KIIRPRESSID
TIIGELPRESSID
BOSTONPRESSID
ÄRATÖMBEPRESSID

AKTIENGESELLSCHAFT
FÜR SCHRIFTGIESSEREI UND
MASCHINENBAU
 OFFENBACH A. MAIN

TELLIGE,
 LUGEGE,
 TOETAGE
 KAASTÖÖGA

EESTI GRAAFIKAT

JA SAATKE OMI
 PAREMAID TÖID
 „EESTI GRAAFI-
 KALE“ KAASA-
 - PANEMISEKS! -

H+B BERTHOLD A-S / BERLIN SW29

KIRJAWALAMISE JA WASKLIINIDE TEHAS

Üleüldiselt tuntud headuses Eesti, Läti, Leedu ja Poola keeltes tarvitavad kirjad

РУССКІЕ ШРИФТЫ. Kuldämisekirjad ja ornemendid köitmisekodadele

Trükikoja sisseseade tellimised igasuguses suuruses wõiwad kohe räidetud saada

KAUBAMAJA «ATLAS»

Tallinn, Raekoja plats 4.

Kõneir.: Juhat. 21-28. Kõnl. 17-15.

Telegr. address: ATLAS -TALLINN.

OSAKOND BERLIINIS:

Berlin S. 59, Jahnstrasse 12, Tel. aadr.: Estoatlas-Berlin.

Code: Rudolph Mosse. -- Kõnefraat: Moritzplatz 12872.

ERIALA:

Graafilise tööstuse moodsate ettevõtete täieline sisseseadmine ja varustamine:

Kiirpressid raamatu-, kivi-, pleki-, offseetrüki jaoks; Rotatsioonmasinad,

Tiigelrüki-pressid; Ladumismasinad; Kirjatõhed;

Vaskjooned; Lõikamis-, voltimis-,

lineerimis- ja traatimis-

masinad. Tsinkograafia ja

galvanotehnika sisseseaded ja abinõud;

Alaline ladu musta ja teisi värve, valtsimassi ja

litoograafia kive; Kõiksuğused abimasinad ja tarbeasjad. -- --

J. G. SCHELTER & GIESECKE,

LEIPZIG

RAAMATUTRÜKI
MASINAD JA KIRJAD

ESITAJA EESTIS:

A. REUTER

TALLINN, VARBLASE TÄN. 3, RAUDTEE ÄÄRES

Tähelpanu!!

Kõik paberitööstused, laske oma masinanoad automaatilisel teritamise-masinal teritada

A. M. Wisniewsky

juures

Tallinn, V. Viru tänav 13,
hoovi peal.

Garanteeritud laitmata ja rutuline teritamine. Soovikorral võib tellija sealsamas tööd oodata.

SCHRIFTGIESSEREI
D. STEMPELAKT.-GES.
FRANKFURT AM MAIN

SCHRIFTEN
für vornehmen Werk- und neuzeitlichen Akzidenz-Druck
HANDSATZTYPEN
genau passend zu den Typen der Mergenthaler Setzmaschinen
MESSINGLINIEN

Wenden Sie sich an unseren Vertreter
J. GRÜNBERG in RIGA, POSTFACH 371
Masā Smilšu eela 8

Ratio-Latein von Prof. F. W. Kleukens

IE GRÖSSE DER MEISTER DER KUNST
besteht nicht in ihrer Freiheit von jedem Fehl. Ihre Fehler,
besser ihre Unterlassungen, sind anders als die der Menge.
Ein gewöhnlicher Künstler mag eine mehr oder weniger wirksame
Gestalt erfinden. In der Ausarbeitung der Gestalt wird etwas Künst-
liches sein, das ihr das Lebendige nimmt. Selbst die allersorgfältigste
Ausführung der Einzelheiten gibt ihr nicht das Einheitliche, das aus
jener schöpferischen Kraft unbekanntem Ursprungs hervorgeht. Wie
viele glückliche Vorwürfe sind in den Händen der Macher, deren be-
schränkte Natur immer nur den sehr winzigen Winkel des eigenen
Geistes begreift, verdorben oder ganz zunichte geworden. ♪

ZWEITER TEIL

Von dem Kampf des guten Prinzips mit dem Bösen

Daß, um ein moralisch guter Mensch zu werden, es nicht genug sei, den Keim des Guten, der in unserer Gattung liegt, sich bloß ungehindert entwickeln zu lassen, sondern auch eine in uns befindliche entgegenwirkende Ursache des Bösen zu bekämpfen sei, das haben unter allen alten Moralisten vornehmlich die Stoiker durch ihr Lösungswort *Tugend*, welches sowohl im Griechischen als im Lateinischen Mut und Tapferkeit bezeichnet, und also einen Feind voraussetzt, zu erkennen gegeben. In diesem Betracht ist der Name *Tugend* ein herrlicher Name, und es kann ihm nicht schaden, daß er oft prahlerisch gemißbraucht, und so wie neuerlich das Wort Aufklärung bespöttelt werden. Denn den Mut auffordern ist schon zur Hälfte soviel als ihn einflößen; dagegen die faule sich selbst gänzlich mißtrauende und kleinmütige Denkungsart (in Moral und Religion) alle Kräfte des Menschen abspannt.

Aus Kant, Philosophische Religionslehre

ERSTES KAPITEL:

Der kleine Wechselbalg / Dringende Gefahr einer Pfarrersnase / Wie Fürst Paphnutius in seinem Lande die Aufklärung einführte und die Fee Rosabelverde in ein Fräuleinstift kam.

Unfern eines anmutigen Dorfes, hart an dem Wege, lag auf dem von der Sonnenglut erhitzten Boden hingestreckt ein armes, zerlumptes Bauerweib. Vom Hunger gequält, vor Durst lechzend, ganz verschmachtet war die Unglückliche unter der Last des im Korbe hoch aufgetürmten dünnen Holzes, das sie im Walde unter den Bäumen und Sträuchern mühsam aufgelesen, niedergesunken, und da sie kaum zu atmen vermochte, glaubte sie nicht anders, als dass sie nun wohl sterben, so sich aber ihr trostloses Elend auf einmal enden werde.

Doch gewann sie bald so viel Kraft, die Stricke, mit denen sie den Holzkorb auf ihrem Rücken befestigt, zu lösen und sich langsam heraufzuschieben auf einen Grasfleck, der gerade in der Nähe stand. Da brach sie nun aus in laute Klagen: Muß, jammerte sie, muß mich und meinen armen Mann allein denn alle Not und alles Elend treffen? Sind wir denn nicht im ganzen Dorf die einzigen, die aller Arbeit, alles sauer vergossenen Schweißes ungeachtet in steter Armut bleiben und kaum so viel erwerben, um unsern Hunger zu stillen? Vor drei Jahren, als mein Mann beim Umgraben unsers Gartens die Goldstücke in der Erde fand, ja da glaubten wir, das Glück sei endlich eingekehrt

Nr. 8.		Lhk.
Ratsionaalne töötamisviis (VI j.)	113—117	
Tiitliladu	118—119	
Tööde jaotus ladumisruumis	119—120	
Puu asemel, tinaropad	120—121	
Veelad kirjad ja ilustused	121—122	
Kutseasvatus	123	
Kuulutused	124	

Nr. 9.		Lhk.
Meie püüded ja eesmärk	125	
Ratsionaalne töötamisviis (VII j.)	126—142	
Ladumise tehnika	142—143	
Kuulutused	144	

Nr. 10.		Lhk.
Organisatsiooni puudustest meie trükiko- dades	145—146	
Ladumasinatest, masinaladujatest ja nende õpilastest (V j)	147—150	
Ladumise tehnika	150—152	
Järjekorras jooksev numbritrükk	153—156	
Fotograafiline ladumasin	156—157	
E. G. R. E. Ü. juhatuse märgukiri raha- ja kaub.-tööstusministrile	158—159	
E. G. R. E. Ü. erakorraline peakoosolek 6. okt. 1923.	159	
Kuulutused	159—160	

Nr. 11.		Lhk.
Tervituseks kongressile	161	
Paras mõte	162—163	
Ladumasinatest, masinaladujatest ja nende õpilastest	163—163	
Ratsionaalne töötamisviis (VIII j.)	166—171	
Praktiline ärapaneku korraldamine	171	
E. G. R. E. Ü. juhatuse märgukiri ja palve töö-hoolekandeministrile	172—175	
Soome trükistöösturite külaskäik Tallinna	175	
Karl Krause	175	
Kuulutused	175—176	

Nr. 12.		Lhk.
Ilm aktsidentstöös	177—180	
Üks aasta Tallinna Eesti Kirjastus-Ühiseuse uues majas	181—184	
Ratsionaalne töötamisviis (Lopp.)	185—187	
Ühe uue kirja ilmumise puhul	188—189	
II. Üleriikline Eesti Trüki- ja Raamatukõf- tetöösturite kongress 25. nov. 1923	189—192	
Tehnilised märkused:		
Nime- ja tutvustamiskaardid	192—193	
Tähtede joendeseadmisest	193	
Mida värvide segamisel eriti silmas tuleks pidada	193	
Värvide segamisest	194	
Kuulutused	194—196	

KAASAND E D.

Nr. 1.
E. Tälviku graafika-tööstuse ärikaart.

Nr. 2.
Heltika kunsttrükikoja poolt kirjapoogen ja ümbrik.

Nr. 3.
Tallinna Eesti Kirjast.-Ühis. trükikoja poolt o-ü Järva-
Jaani Tärklisevabriku osatäht.

Nr. 5.
Heltika kunsttrükikoja poolt R. Strauch'i ja Julius
Kaarmann'i ärikaardid.
Tallinna Eesti Kirjastus-Ühiseuse trükikoja poolt A-S.
Venn. Tofer'i aktsia.
Zvetkov & Kitzel'i trükikoja poolt A. Umbergi ärikaart.

Nr. 6/7.
Tallinna Eesti Kirjastus-Ühiseuse ärikaart.
Heltika kunsttrükikoja ärikaart.

Nr. 8.
Tallinna Eesti Kirjastus-Ühiseuse ärikaart.
Sama trükikoja poolt „Esimese lugemaku“ kaaned.
Sama trükikoja poolt Kloostri Kaubandus-Tööstus o-ü.
aktsia.
Zvetkov & Kitzel'i trükikoja ärikaart.

Nr. 9.
Zvetkov & Kitzel'i trükikoja kuulutus.
Tallinna Eesti Kirjastus-Ühiseuse trükikojast „Eesti
Graafika“ reklaamplakaat.

Nr. 10.
Tallinna Eesti Kirjastus-Ühiseuse trükikoja poolt „Eva“
paberossi karpide sildid.

Nr. 11.
Tallinna Eesti Kirjastus-Ühiseuse trükikoja poolt A-S.
„Kosmos'e“ aktsia.
Sama trükikoja poolt „Suleika“ paberossi karpide sildid.

Nr. 12.
Tallinna Eesti Kirjastus-Ühiseuse poolt 3-värvitrükipilt.

